

Edebiyat Müzeleriyle Ankara'yı Bir Yazınsal Bellek Mekânı Olarak Algılamak*

*Perceiving Ankara as a Place of Literary Memory Through Literary Museums***

Ferah BURGUL ADIGÜZEL

Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye
Dr., Gazi University, Faculty of Education, Division of Turkish Language and Literature Education, Ankara, Turkey
fburgul@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1962-0712

DOI: 10.5505/jas.2020.00922

Öz

Yazınsal bellek mekânları, bir toplumun yazınsal geçmişi ve onu içinde barındıran her türlü anlam örüntüsünü kapsamaktadır. Yazınsal bellek mekânlarının işlevi, yazınsal her türlü ürünün ve onu meydana getirenlerin unutulmasını engellemek amacıyla, durumlarını tespit etmek, korumak ve ölümsüzleştirmektir. Örneğin bir yazarın eserleri, onları üretim süreci ve bu süreçte yaşamına dâhil olan her türlü olay, kişi, vb. unsur bu sınırlar içerisine girebilir. Ankara, bu kenti konu alan yazınsal eserlerin yanı sıra bu kentte kaleme alınan eserler ve bu kentte yaşayan edebiyatçılarla bir yazınsal bellek mekânı olarak tanımlanabilir. Ankara'da, edebiyat eğitiminin amaç ve kapsamına uygun etkileşimli çalışmaların yapılabileceği altı edebiyat müzesi bulunmaktadır. Edebiyat müzelerinde yapılan sanatsal ya da eğitsel pek çok etkileşimli çalışma, edebiyat eğitiminin okul dışı ortamlarda gerçekleşerek yaygınlaşmasını kolaylaştırır. Edebiyat müzeleri, edebiyat eğitimi desteklemenin yanı sıra kentin yazın kültürünü aktararak Ankara'nın yazınsal bir mekân olduğuna ilişkin kolektif bir algının oluşmasını da sağlamaktadır.

Çalışma, Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının, Ankara edebiyat müzelerinde gerçekleştirilen yaratıcı drama temelli etkinliklerle, Ankara'yı yazınsal bellek mekânı olarak algılamalarını ve edebiyat müzelerine ilişkin farkındalıklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden biri olan vaka çalışması deseninde tasarlanmıştır. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri; yarı yapılandırılmış görüşme formu, öğrenci günlükleri ve süreç değerlendirme notları/ürünleri aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanmasında betimsel analiz kullanılmıştır. Çalışma sonucunda Ankara'daki edebiyat müzelerinde yapılan çalışmaların Ankara'nın yazınsal bellek mekânı olarak algılanmasına doğrudan katkısının bulunduğu, bir kentin yazınsal belleğinin o kentte bulunan edebiyat müzeleri ve yaratıcı drama gibi etkileşimli yöntemlerle daha da geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yazınsal bellek mekânı, Edebiyat müzesi, Edebiyat eğitimi, Yaratıcı drama, Ankara

Abstract

Places of literary memory include the literary past of a society and all kinds of meaning patterns. The function of literary memory places is to determine the state of all sorts of literary products and their creators, protect and immortalize them in order to prevent them from being forgotten. For example, the works of an author, the production process she/he underwent, and all events, people, etc. involved in her/his life during this process may fall within this scope. Ankara, as the subject of literary works, as the place where literary

* Çalışmaya konu olan araştırma 2018 yılı Koç Üniversitesi VEKAM Araştırma Ödülü'ne hak kazanmıştır.

** The research covered in this work received the Koç University VEKAM Research Award in 2018.

works were written, and as the home of authors living in it, can be defined as a place of literary memory. There are six literary museums in Ankara, where interactive activities can be conducted in line with the purpose and scope of literature education. Many educational or artistic interactive activities in literary museums facilitate the spread of literature education because they are implemented outside of school settings. In addition to supporting literature education, literary museums provide a collective perception of Ankara as a literary place through conveying the literary culture of the city.

The purpose of this study is to encourage prospective Turkish language and literature teachers to perceive Ankara as a place of literary memory, as well as to raise their awareness in literary museums through the use of creative drama-based activities held in literary museums. The study was designed as a case study – a qualitative research design. Purposeful sampling method was used in the study. Data was collected through a semi-structured interview form, student diaries, and process evaluation notes/products. Descriptive analysis was used to analyze and interpret the data. The study concludes that the activities conducted in the literary museums in Ankara directly contributed to Ankara's perception as a literary memory place, and that the literary memory of a city could be further developed with literary museums in that city as well as through interactive activities such as creative drama.

Keywords: Place of literary memory, Literary museum, Literature education, Creative drama, Ankara

Giriş

Kentler pek çok değeri geçmişten geleceğe taşırlar. Bu değerlerden biri de yazın kültürüdür. Hacı Bayram Veli'den Orhan Veli'ye, Nazım Hikmet'ten Cahit Zarifoğlu'na birçok yazar ve şaire ev sahipliği yapan Ankara, genellikle siyasetle anılsa da aynı zamanda önemli bir edebî duraktır. Ankara'yı konu alan yazınsal eserlerin yanı sıra bu kentte kaleme alınan eserler ve bu kentte yaşayan edebiyatçılarla Ankara, bir yazınsal bellek mekânı olarak tanımlanabilir.

Bellek, “yaşanılanları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihninde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin” (Bellek, 2011, s. 304) olarak tanımlanmakta ve belleğin hafızayı da kapsadığına işaret edilmektedir (Keskin, 2014, s. 27). Hafıza, muhafaza eden anlamına gelmektedir. “Hafıza mekânı” kavramını oluşturan Nora'ya (2006, s. 9) göre hafıza mekânları “bayramlar, amblemler, anıtlar, anma törenleri, övgü söylevleri ve müzeler”dir. Çok geniş bir anlamda ele alınan hafıza mekânları, topluluğun geçmişiyle ilgili olabilecek ya da geçmişi içinde barındıran simgelerle ve anlam örüntüleriyle yüklü her şeyi kapsamaktadır. Nora'ya (2006, s.32) göre bu mekânların işlevi; zamanı durdurmak, unutmayı engellemek, nesnelere durumunu belirlemek ve ölümü ölümsüzleştirmektir. Hafıza mekânları; zamanı durduran, unutmayı engelleyen mekânlar olarak varlık göstererek geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi üstlenirler (Keskin, 2014, s.31).

Yazınsal bellek mekânları, bir toplumun yazınsal geçmişi ve onu içinde barındıran her türlü anlam örüntüsünü kapsamaktadır. Yazınsal her türlü ürünün ve ürünün meydana getirenlerin unutulmasını engellemek amacıyla durumlarının belirlendiği, korunduğu, saklandığı, sergilendiği ve ölümsüzleştirildiği mekânlar birer yazınsal bellek mekânı olarak gösterilebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yazınsal bellek mekânlarına bir sınır çizilmesi mümkün görülmemektedir. Örneğin, bir yazarın eserleri, eserlerini üretim süreci ve yaşamına dâhil olan her türlü olay, kişi, vb. unsur bu sınırlar içerisine girebileceği gibi eserlerinde anlattığı mekân, nesne, kavram gibi her türlü unsur da bellek mekânları arasına girebilmektedir. Bu konuda önemli ölçüt, bellek mekânlarının bir anlatıya, bir ritüele ya da bir sembole dayanması gerekliliğidir (Nora, 2006). Bellek mekânı, anlatısıyla (öyküsü) var olacak, böylece toplumsal belleğe ulaşacak ve toplumsal kimliğin inşasında önemli bir görev üstlenecektir. Bellek mekânları, fiziksel mekânla ilişkili oldukları hâllerde bile ancak bir anlatıya, bir ritüele ya da bir sembole dayandırıldıkları zaman bu adlandırmayı alabilirler (Dural Tasouji, 2013, s.131). Bellek mekânlarının bir kurgusu olmalıdır, çünkü mekân içindeki metinsel kurgu, kolektif hafızayı besler. Ankara edebiyat müzelerinde yapılan canlandırmalarla müzelerin anlatılarının oluşturulması ve gerçekleştirilen çalışmaların bir kurgu bağlamında ele alınması, yazınsal bellek mekânı yaratma açısından önemlidir. Oluşturulan her anlatı, ritüel ve sembolle edebiyat müzelerine bir anlam yüklenerek müzeler bir yazınsal bellek mekânına dönüşür.

Yazınsal bellek mekânı kavramı, edebî ve kültürel belleğin aktarımını sağlamanın yanı sıra 2000'li yıllarda gelişmeye başlayan edebiyat turizmi alanı açısından da önemli bir kavramdır. Bu konudaki çalışmalar çoğunlukla uluslararası yazında görülmekte, Türkiye'de bellek mekânları, özellikle yazınsal bellek kavramına ilişkin yayınlara sık rastlanmamaktadır. Uluslararası yazında genellikle eser ya da yazar odağından ilerleyen bu tür çalışmalar, Alman edebiyatından Goethe ve Schiller gibi şairlerle örneklenebilir. Şair ve yazarların yaşamlarının, müzeye dönüştürülen evleri aracılığıyla anlatıldığı ya da eserlerinden hareketle gezi rotaları düzenlendiği görülmektedir (Baxter ve Grimes, 2019). Örneğin Kreitner (2019), *Bir Gezginin Dünyadaki Edebî Yerlere Yönelik Rehberi* adlı kitabında, tüm dünya edebiyatından seçilmiş seksen edebî metinde anlatılan mekânlardan hareketle bir gezi rotası oluşturur. Kitapta yer alan bu rotayla edebî metindeki mekânların yazınsal bellek mekânı olarak ele alındığı görülür. Schmidh ve Rendon'un (2017) *Jane Austen'in Banyosundan Ernest Hemingway'in Anahtarına Edebî Simgesel Seyehat Rehberi* adlı kitabında ise tüm edebiyat müzeleri, yazar evleri ve edebiyat festivalleri hakkında bilgi verildikten sonra tematik yürüyüş turları sunulmakta ve yazarların yaşadıkları yerler kitaplarından hareketle anlatılmaktadır.

Türk edebiyatında az örnek bulunmakla birlikte genellikle yapılan çalışmaların kentlerde yaşayan şair ya da yazarlar ya da kentlerle ilgili söylenenler ve yazılanlara ilişkin derlemeler şeklinde olduğu görülmektedir. Örneğin, Demiryürek'in (2018) *Çorum'da Edebiyat, Edebiyat'ta Çorum* adlı kitabında Çorum'dan yolu geçen, Çorum'da doğan ve Çorum hakkında yazı yazan edebiyatçılar derlenmiştir. Tonga'nın (2019) *Bir Edebî Muhit Olarak Ankara* adlı kitabı da bu amaçla yapılmış kitaplara örnek verilebilir. Ankara'nın odağa alındığı bu kitapta kahvehane, pastane, kitabevi, okul, üniversite, yazar evi gibi birçok yer, semt ve bölge ele alınmış, 1923-1980 yılları arasında Ankara'daki yazar ve şairlerin kültür ortamı ve bu mekânlarla kurdukları ilişkiler aktarılmıştır. Kitapta ele alınan kültür ve yazın muhitlerinin çeşitliliği, Ankara'nın güçlü bir yazınsal bellek mekânı olduğunu göstermesinin yanı sıra bu edebî kültürün giderek yok olmaya başladığını ve korunması gerektiğini de göstermektedir.

Sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri, toplumun kolektif hafızasını oluşturan bilgi depolarıdır. Edebiyat müzeleri, bu

ürünleri koruyan, inceleyen, değerlendiren ve halkın beğenisine sunarak geleceğe aktaran hafıza mekânlarıdır. Edebiyat müzelerinin kuruluş amacı, sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri, onları oluşturan yazarlar ya da şairler ve oluşturuldukları ortamlarla bir edebî kültürü korumak ve tanıtmaktır. Bellek mekânlarına duyulan ihtiyaç, koruyup sakladıkları nesne ya da düşüncelerin yok olma tehlikesinden doğar. Bu açıdan Ankara edebiyat müzelerinin kentin yazınsal hafızasını koruyan, onu kentte yaşayanlar ya da dışarıdan gelenlerle paylaşan ve böylelikle yazınsal açıdan kent kimliği ve bilinci yerleştirmeye çalışan yazınsal bellek mekânları olduğu söylenebilir.

Uluslararası Müze Konseyi (ICOM) Uluslararası Edebiyat Müzeleri Komitesi'nin (ICLM) resmi sitesinde edebiyat müzesi ya da edebî müze; edebiyatı kültürel miras olarak kabul eden kurum olarak tanımlanır ve *yazar müzeleri, genel edebî müzeler ve edebî manzaralar* olarak kategorilere ayrılır (ICLM, 2010). Türkiye'de bulunan edebiyat müzeleri ise "yazar müze evi," "edebiyat müzesi," "edebiyat müze kütüphanesi," "somut olmayan kültürel miras müzesi" gibi adlar altında faaliyet göstermektedir. Ankara'da bulunan edebiyat müzeleri; Mehmet Akif Ersoy Evi, Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi, Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi, Yaşayan Müze, Altındağ Belediyesi Şair ve Yazarlar Evi ile Hacı Bayram Veli Müzesi'dir.

Ankara'da Bulunan Edebiyat Müzeleri

Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi: Kaybolmakta olan sözlü kültür unsurlarını ve kültürün dille ilişkisini öğrencilere göstermesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ankara'da merkezde iki (Hama-markası, Gazi Üniversitesi), bir de Beypazarı ilçesinde (Yaşayan Müze) olmak üzere üç somut olmayan kültürel miras müzesi bulunmaktadır. Somut olmayan kültürel miras müzelerinde gerçekleştirilen etkileşimli etkinlikler ile geleneksel el sanatlarından, sözlü kültür unsurlarına kadar özeldir Ankara, genelde tüm Türkiye'ye ilişkin her türlü kültürel mirasın aktarımı gerçekleştirilmektedir. Somut olmayan kültürel miras müzelerinde Ankara'nın mitolojik öyküsü, adının hikâyesi, Ankara denince akla gelenler, geçmişte Ankara'da günlük yaşam, Ankara türküleri ve hikâyeleri, gelenek ve görenekleri (doğum, düğün, ölüm), sözlü kültür unsurları (deyim, atasözü), Ankara yemekleri, vb. konular üzerinde çalışılarak geçmişten günümüze Ankara ve yöresinin somut olmayan kültürel miras unsurları ele alınmıştır.

Hacı Bayram Veli Müzesi: 2017 yılında Altındağ ilçesinde açılmıştır. Mutasavvif ve şair olan Hacı Bayram Veli, Anadolu'da dil ve kültür birliği sağlanması için Türkçe eserler yazılmasında ve bazı eserlerin Türkçeleştirilmesinde etkili olmuş, halkın konuştuğu dilde şiirler yazmıştır. Hacı Bayram Veli Müzesinde o dönemin günlük yaşam nesnelere ile Hacı Bayram Veli'nin nasihatlerine ve şiir örneklerine yer verilmiştir. Müze, 14. yüzyılda Anadolu'da konuşulan dili ve dönemin kültür yapısını aktarması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu müzede Anadolu insanının yaşama bakış açısı ve Hacı Bayram Veli'nin nasihatleri ile şiir dilinin özellikleri ele alınmıştır.

Mehmet Akif Ersoy Müze Evi: Mehmet Akif Ersoy Ankara'ya geldiğinde kalacak yer sorunu vardır. Bu sıkıntıyı bilen Taceddin Dergâhı şeyhi, Taceddin Dergâhı'nın Kasr-ı Ebniye yani Dergâh Evi'ni Âkife tahsis eder (Kurtoglu, 2015). On yedinci yüzyılda yaptırılan Taceddin Dergâhı, Milli mücadeleye katılmak üzere İstanbul'dan Ankara'ya gelen Mehmet Akif Ersoy'un yaşadığı ev olmasıyla edebî bir nitelik kazanmıştır. Tacettin Dergâhı'nın edebiyat tarihi açısından en büyük önemi İstiklal Marşı'nın kaleme alındığı ev olmasıdır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin kanunun ardından farklı kurumlara devredilen dergâh, tarihi vakıf taşınmazların yeniden vakıflara iadesini öngören 7044 sayılı Kanun uyarınca 1986 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmiştir (Kırpık, Erdoğan, Kılıcı ve Çam, 2015, ss. 295-296). Ankara Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2008'de restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları yapılmış ve 2009 yılında Mehmet Akif Ersoy Kültür Evi (Müze ev) olarak hizmete girmiştir. Edebiyat öğretimi sürecinde en sık yararlanılabilecek müzeler olan yazar müze evleri, o evde yaşamış yazara ait gerçek nesne ve eserlerin yanı sıra o yazarın iletişimde olduğu yazarlar ve yaşadığı dönem hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir. Öğrencilerin, yazarın günlük yaşam rutinlerini, kullandığı eşyaları ve diğer yazarlarla iletişimini mektuplar, fotoğraflar gibi gerçek nesnelere hareketle öğrenmeleri, o dönemi bir bütün olarak algılamalarını kolaylaştırır.

Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi: Ankara'nın Hamamönü semtinde eski Ankara evlerinin geleneksel mimari yapısına uygun olarak yapılan iki katlı bir binada hizmet vermektedir. Müze kütüphane, Mehmet Akif Yılı olarak kabul edilen 2011 yılında, İstiklal Marşı'nın kabulünün 90. yılı olan 12 Mart 2011 tarihinde açılmıştır. Edebiyat Müze Kütüphaneleri önce-

likle edebiyat uzmanlık ve başvuru kütüphaneleri olarak tasarlanmıştır. Amacı; yazarlar, çevirmenler, yayımcılar, edebiyat dergicileri, eleştirmenler, telif ajanslarına bağlı faaliyet gösterenler ile edebiyatseverler arasındaki iletişimi ve etkileşimi geliştirerek ve artırmaktır. Yazarların edebî birikiminin aktarıldığı edebiyat müze kütüphaneleri, okuyucuyu hem yazara hem de edebî kültüre yaklaştıracak ve edebî belleğin kaybolmasını engelleyerek yayılmasını kolaylaştıracaktır. Edebiyat müze kütüphaneleriyle yazar hakkında yapılan çalışmalarla, yazarın çalışmalarının geneline ulaşmak amaçlanır. Edebiyat müze kütüphanelerinde gerçek yaşam nesnelereyle birleşen edebî yaşam unsurları, edebiyat öğretimi sürecini daha etkili kılacaktır. Bu müzede Akife ait nesnelere ve kitapların da bulunması nedeniyle Akif'in yaşamının çeşitli dönemleri ile kişisel ve edebî özellikleri ele alınmıştır.

Ulucanlar Cezaevi Müzesi: Türkiye siyasetine yakından tanıklık etmiş, siyasi ve kültürel belleğin somut göstergelerindedir. 2006 yılında cezaevi müzesine dönüştürülen Ulucanlar, sadece siyasi açıdan değil edebî açıdan da oldukça büyük önem taşımaktadır. Cezaevinde edebiyatçıların yatması ve yaşantılarının edebî eserlere yansması, Ulucanlar'a edebî bir nitelik kazandırmıştır. Cezaevleri, yazarların yaşamlarına damga vuran ünlü eserlerini kaleme aldıkları yerler olarak da bilinir ve kimi zaman yazarların esin kaynakları olarak adlandırılırlar. Örneğin, Cervantes *Don Kişot'u*, Nazım Hikmet *Yatar Bursa Kalesinde'yi*, *Piraye'ye Mektuplar'ı*, Ezra Pound *Pisa Şarkıları* kitabını hapisnede kaleme almıştır. Ulucanlar'da da farklı zaman dilimlerinde, farklı gerekçelerle ve sürelerde birçok edebiyatçının yattığı bilinmektedir. Bu yazarlardan çalışma kapsamında ele alınanlar; Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Cevat Şakir Kabaağaçlı (Halikarnas Balıkcısı), Fakir Baykurt, Ahmet Arif, Hasan Hüseyin Korkmazgil'dir. Müze'de yazarların yaşamlarının cezaevi döneminin canlandırılması, öğrencilerin yazarları, yazılanları ve yaşanan dönemi daha iyi anlamalarını sağlamıştır.

Altındağ Belediyesi Şair ve Yazarlar Evi: 2015 yılında, Altındağ Hamamarkası'nda tarihi bir Ankara evinde oluşturulmuştur. Türk edebiyatının Ankara'dan geçen 45 yazar ve şairine yer veren edebiyat müzesidir. Müzenin girişinde Hacı Bayram Veli'ye ait "Nagehan ol şara vardım / Ol şarı yapılar gördüm / Ben dahi yapıldım / Taş-u toprak arasında" sözü yer almaktadır. Müzede üç sergi odası ve bir söyleşi odası ile "Yedi Güzel Adam" olarak bilinen Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim

Özdenören, Nuri Pakdil, Mehmet Akif İnan, Alaeddin Özdenören ve Ali Kutlay'a ayrılmış ayrı bir oda bulunmaktadır. Müzede bazı şairlerin ve yazarların eserlerine, biyografilerine, fotoğraflarına, bazılarının kişisel eşyalarına yer verilmiştir. Ankara'dan yolu geçmiş edebiyatçıları tanımak ve onların Ankara hakkında yazdıklarını okumak açısından önemli görülmektedir.

Edebiyat müzelerinden de anlaşılacağı üzere Ankara birçok kentle karşılaştırıldığında geniş yazın kültürüne sahip bir yazınsal bellek mekânıdır. Ancak Ankara hakkında yapılan araştırmalara göre, öğrenciler kentin yazınsal yönünden çok siyasi ve tarihî yönüne odaklanmakta ve Ankara'yı çoğunlukla bir siyaset kenti olarak görmektedirler (Dursun ve Korkut, 2017). Bu nedenle mezun olan üniversite öğrencilerinin çoğu kentin kültürel değerlerini keşfedmeden kentten ayrılmaktadır. Oysa on altı üniversiteye ev sahipliği yapan Ankara'da öğrenim gören 300.000'e yakın üniversite öğrencisinin önemli bir rolü de şehrin tanıtımıdır. Türkiye'nin çeşitli illerinden Ankara'ya yükseköğrenim için gelen üniversite öğrencileri, Ankara'nın tanıtımı konusunda dolaylı olarak turizm elçiliği yapmaktadırlar. Bu nedenle öğrencilerin Ankara algısı ne kadar olumlu olursa, uzun vadede Ankara'nın yurt içi ve yurt dışında tanınırlığının da o düzeyde olumlu olacağı ve yaygınlaşacağı düşünülmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin algısı hangi yöne odaklanırsa yapılan tanıtımın ve bilgi aktarımının da bu yönde olacağı düşünülmektedir. Bu açıdan Ankara'nın algısının oluşturulmasında özellikle yazın kültürüne odaklanılması gerekmektedir. Çünkü yazın, toplumu birleştiren ortak bellek, ortak bilinç ve ortak kültürün en önemli taşıyıcısıdır.

Algılama, duyumların çeşitli biçimlerde örgütlenip anlam kazanması, yorumlanmasıdır. Kişi bir durumla ilgili ne kadar çok ve çeşitli duyumla karşılaşılırsa ona ilişkin algı oluşturması kolaylaşır. Ankara'nın yazınsal bellek mekânı olarak algılanması için edebiyat müzelerinde farklı duylara yönelik birçok etkinlik tasarlanmıştır. Çünkü müzelerin günümüzde en önemli işlevlerinden biri de eğitimidir. Müzelerde sergilenen nesnelere aracılığıyla değişik amaç ve zenginlikte farklı öğrenme ortamları oluşturulabilir. Nesnelere, hayal gücü ve yaratıcılığın işe koşulmasını sağlayarak müzelerin eğitim amacıyla kullanılmasını kolaylaştırır. Yapılan bir araştırmaya göre etkileşimli bilim müzelerinin (ya da sergilerinin), bilimi öğretmesine karşılık, müze ziyaretinin bilişsel alandan daha çok duyuşsal alanda yoğunlaştığı görül-

müştür (Hooper-Greenhill, 1999, s. 143). Bu nedenle edebiyat müzeleri bilişsel öğrenmelerin yanında duyuşsal öğrenmelerin de gerçekleştirilebileceği önemli öğrenme ortamları olarak değerlendirilebilir. Edebiyat müzeleri, yazarın yaşantısını okuruna aktararak onu geçmişle günümüz arasında bir yolculuğa çıkarır ve okuru yazarına yaklaştırır. Öğrenci, yazarın eserlerinden ya da yaşamından yola çıkarak yazarla empati kurar. Edebiyat müzeleri, edebiyat eğitimi desteklemenin yanı sıra kentin edebî kültürünü aktararak halkın edebî beğenisini de yükseltmeyi amaçlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde Ankara edebiyat müzelerinde belirli konular, yazarlar, eserler, vb. hakkında çalışmalar yapılmasının Ankara'nın yazınsal bir mekân olmasına ilişkin kolektif bir algının oluşmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Edebiyat müzeleri, yazınsal belleğin korunması ve taşınması için oldukça önemlidir ancak müzelerde gerçekleştirilen etkinliklerin niteliği de önemli bir konudur. Müzelerde gerçekleştirilen çalışmalar, katılımcıyı sürecin bir parçası haline getirerek onu müzeyle etkileşime sokmalıdır. Bu amaçla çalışmada yaratıcı drama yöntemi kullanılmıştır. Yaratıcı drama, herhangi bir konuda gerçek dünyadan yola çıkarak doğaçlama başta olmak üzere çeşitli canlandırmalarla kurgusal dünyalar oluşturma sürecidir. Bu süreç, müzelerin sahip olduğu nesnelere öğrenciyi bir araya getirerek onun nesneyle bire bir iletişime geçmesini, yaşantılara dayalı pek çok öğrenme gerçekleştirilmesini, yaratıcılığını ve hayal dünyasını geliştirmesini kolaylaştırır. Yaratıcı dramayla edebiyat müzelerinde çalışan katılımcılar grupla etkileşime geçerek canlandırılan eserin, yaşamın, dönemin, olayın, fotoğrafın, şiirin bir parçası olur, süreci deneyimlerken ele alınan konuyu içselleştirirler. Oluşturulan kurgudan hareketle, yapılan doğaçlama odaklı canlandırmalarla, öğrenme yaşantısının hazzını bütüncül bir öğrenme (bilişsel, duyuşsal ve psikomotor) ortamında daha kalıcı olarak yaşayabilirler.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen uygulama, edebiyat öğretmenliği öğrencilerinin Ankara algılarını belirlemenin yanı sıra bu algıyı geliştirmek ve Ankara'nın bir yazınsal bellek mekânı olarak ele alınabileceğini göstermek açısından önemlidir. Çalışmanın Ankara edebiyat müzeleri örneklemeden hareketle oluşturulan rota önerisiyle daha geniş kapsamlı Ankara edebî mekân rotasının oluşturulmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen uygulama örnekleriyle, müzelerde edebiyat eğitimi konusunda çalışmak

isteyen öğretmen ve eğitimcilerle çeşitli alternatifler sunulmaktadır. Çalışma, Ankara odağında müze eğitimi, yaratıcı drama ve edebiyat eğitimi gibi farklı disiplinlerin bir arada kullanılabilirliğini örneklemesi açısından önemli görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarının edebiyat eğitimine ilişkin olarak; Ankara'nın bir yazın şehri olması, şehirde yazınsal bellek mekânı olarak değerlendirilebilecek birçok mekânın bulunması, özellikle edebiyat öğretmenliği öğrencileri, edebiyat öğretmenleri ve edebiyatseverlerin etkileşimli çalışmalarla edebiyat müzelerine daha fazla ilgi göstermesi, edebiyat müzelerinin daha etkin kullanılabilmesi yönündeki sürdürülebilir çalışmalarını destekleyeceği düşünülmektedir.

Amaç

Çalışma, Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının Ankara'yı bir yazınsal bellek mekânı olarak algılamalarını ve edebiyat müzesi kavramına ilişkin farkındalıklarının geliştirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelerek başkentte bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarına Ankara'nın edebi, sanatsal, kültürel, mitolojik yapısı ile somut ve somut olmayan mirasını tanıtmak çalışmanın alt hedefleri arasındadır. Araştırmanın amacına yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adayları Ankara'yı bir yazınsal bellek mekânı olarak görmekte midirler?
 - 1.1. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının Ankara'ya ilişkin çağrışımları nelerdir?
 - 1.2. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının Ankara'da edebiyatla bütünleştirdikleri mekânlara ilişkin görüşleri nelerdir?
 - 1.3. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının Ankara ile bütünleştirdikleri edebiyatçılara (yazar ya da şair) ilişkin görüşleri nelerdir?
 - 1.4. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının Ankara ile bütünleştirdikleri eserlere ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının edebiyat müzesi kavramına ilişkin farkındalıkları nasıldır?

Sınırlılıklar

Araştırma, 2018-2019 öğretim yılına bir devlet üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 16 birinci sınıf öğretmen adayının görüşme sorularına verdiği yanıtlar, günlüklerine

yazdıkları ifadeler ve çalışma yapılan müzelerle sınırlıdır. Ayrıca Ankara, yazınsal bellek mekânı olarak düşünüldüğünde her döneme ait önemli yazınsal birikimiyle çok verimli ve geniş bir mekândır. Bu nedenle çalışmanın kapsamı Ankara edebiyat müzeleri ve müzelerde yer alan yazar ve eserlerden bazılarıyla sınırlandırılmıştır. Örneğin Altındağ Belediyesi Şair ve Yazarlar Evi müzesinde 45 yazar ismine yer verilmekte ve kimi yazarların sadece fotoğraflarına, kimilerinin kişisel eşyalarına, kimilerinin ise eserlerine yer verilmektedir. Çalışmada bu müzeye ayrılan çalışma saatinin altı saatle sınırlı olmasından dolayı bu müzede sergilenen 45 yazarın tümüne yer verilememiştir.

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden biri olan vaka çalışması olarak tasarlanmıştır. Araştırılan vaka, bir olgunun örneği olan sınırlı bir sistemi içermelidir; örneğin, tek bir kişi, bir program, bir grup, bir kurum, bir toplum, özel bir politika, tek bir okul, öğretmen ya da yenilikçi bir program olabilir (Merriam, 2013, s. 40). Bu doğrultuda Ankara edebiyat müzelerinde yaratıcı drama yöntemiyle edebiyat eğitimine ilişkin tasarlanan program vaka olarak değerlendirilmiştir. Vaka çalışmasıyla; durum, olay ve olgulara ilişkin olarak geliştirilen bir sürecin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkararak bu süreci değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışmada, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağladığı, olgu ve olayların keşfedilmesine ve açıklanmasına yardımcı olduğu için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.135). Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenen çalışma grubunun belirlenmesindeki temel ölçüt katılımcıların Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği öğrencisi olmalarıdır. Araştırma problemi doğrultusunda çalışmanın edebiyat öğretmenliği öğrencileriyle gerçekleştirilmesi gerektiğinden dolayı Ankara'da bulunan bir devlet üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı öğrencilerine çalışma duyurusu yapılmıştır. Çalışmanın katılımcıları, söz konusu üniversitenin birinci sınıfa devam eden ve araştırmaya katılım konusunda yapılan çağrışımları yanıtlayarak gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 16 öğretmen adayından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının yaratıcı drama geçmişleri bulunmamaktadır. Öğretmen adaylarının altısı Ankara'da aile-

siyle yaşamakta olup diğer 10 öğretmen adayı üniversite eğitimi için Ankara'da bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri; öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, her uygulama sonunda öğrenciler tarafından yazılan öğrenci günlüğü ve süreç sonunda çalışmaya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren değerlendirme notları ve ürünleri aracılığıyla toplanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Yapılan alanyazın araştırması sonucunda oluşturulan görüşme formuna altı açık uçlu soru yazılmış ve hazırlanan taslak form iki Türk dili ve edebiyatı eğitimi alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda soru sayısı beşe indirilmiştir. Görüşme soruları, öğretmen adaylarının Ankara algılarını belirlemek ve yaratıcı drama yöntemiyle, müzede edebiyat eğitimine ilişkin geliştirilen programın uygulanma sürecine yönelik ayrıntılı bilgi elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda öğretmen adaylarının Ankara algılarını belirlemek amacıyla; Ankara denince akıllarına gelenler, Ankara denince akıllarına gelen edebiyatçı, eser ve mekân isimleriyle bütünleştirdikleri edebiyatçılar sorulmuştur. Öğretmen adaylarının müzede edebiyat eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla; gerçekleştirilen çalışmaya ilişkin görüşleri, en çok ve en az beğendikleri etkinlikler, müzeyi serbest gezmeleri ve etkinlikler aracılığıyla gezmeleri arasındaki fark, şimdiye kadar gerçekleştirilen edebiyat eğitimi ve müzede gerçekleştirilen eğitim arasındaki benzerlikler ve farklılıklar sorulmuştur.

Katılımcı Günlüğü: Nitel araştırma sürecinde günlükler, araştırma sürecinin kaydının tutulması ve bu sürecin katılımcıdaki algısının aktarımı açısından önemli bir veri toplama aracıdır. Öğrencilerden günlükleri yazarken gün içerisinde yapılan etkinlikleri düşünmeleri ve onlara ilişkin notlar alırken “en beğendiğiniz etkinlik ve beğenme nedeniniz, en beğenmediğiniz etkinlik ve beğenmeme nedeniniz, ne yaptım, ne düşündüm, ne hissettim, ne fark ettim, ne öğrendim, ne olsaydı” soruları bağlamında günü değerlendirerek etkinliklere ilişkin duygu ve deneyimlerini paylaşmaları istenmiştir. Öğrencilerden 38 saatten oluşan yedi oturumun her birinin sonunda, onlar için hazırlanan defterlere, güne ilişkin görüşlerini yazmaları istenmiştir. Öğrenci günlüklerinden ulaşılan nitel verilerden de diğer verilerle birlikte bulgular bölümünde yararlanılmıştır.

Süreç Değerlendirme Notları/Ürünleri: Çalışmanın veri çeşitliliğinden yararlanarak geçerliliğini artırmak ve öğrenme ortamında meydana gelen etkileşimi izleyebilmek amacıyla veri toplama aracı olarak ders sürecinde oluşturulan çeşitli dokümanlardan da yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında her oturumun sonunda katılımcılardan süreci ve kendilerini değerlendirmeye yönelik görüşlerini sözlü ya da yazılı olarak betimlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin sürece ve kendilerine ilişkin görüşleriyle duygu ve düşünceleri şeklindeki söz konusu değerlendirmeler farklı şekillerde gerçekleşebilmiş olup (slogan, reklam, bilmece, mektup, gazete, değerlendirme notu) bulgular bölümünde doğrudan alıntılarla kullanılmıştır. Süreç değerlendirme ürünlerinin yanı sıra katılımcılardan, çalışma yapılan her müze sonrasında o müzeye ilişkin yaşantılarını gösteren bir ürün oluşturmaları söylenmiştir. Bu ürünün yazılı (şiir, hikâye, mektup, vb.) ya da görsel (resim, video, fotoğraf, vb.) olabileceği belirtilmiştir.

Uygulama Süreci

Araştırma verileri 2019 öğretim yılı bahar döneminde altı haftalık süreçte toplanmış olup uygulamanın toplam süresi otuz altı saattir. Yaratıcı drama temel alınarak uygulanan program 6 saatlik (360 dakika) uygulama saatlerine sahip altı oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde çalışma hakkında Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerine çalışmanın amacı, kapsamı ve süresi hakkında bilgi verilerek duyuru yapılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak istediğini belirten öğrencilerle uygulama öncesinde toplanılarak çalışma amacı ve süreci hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmiş ve öğrencilerden toplanan verilerin yalnızca araştırma için kullanılacağı, başka hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacağı, öğrencilerin yazacağı her türlü metnin not verme amacıyla kullanılmayacağı belirtilmiştir.

Uygulamaya başlamadan önce katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmede sorulan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular aracılığıyla katılımcıların Ankara'ya ilişkin algıları, Ankara ile bütünleştirdikleri yazar, şair ve eserler ile edebiyat müzelerine ilişkin görüşleri belirlenerek ön test olarak kayda geçirilmiştir. Gerçekleştirilen müzede edebiyat eğitimi çalışmasının ardından katılımcılarla tekrar yüz yüze görüşme yapılmış ve aynı sorular son test olarak katılımcılara sorulmuştur.

Çalışma sürecini tasarlamaya başlamadan önce çalışma yapılacak müzeler belirlenmiştir (Tablo 1). Müzelerin seçiminde müzelerin edebiyatla ilişkisi dikkate alınmıştır. Bu nedenle Ulucanlar Cezaevi Müzesi gibi edebiyat müzesi olmayan ancak edebiyatçılarla ilgisi olan bir müze de çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Müzelerde ele alınan konuların belirlenmesinde Ankara'yı yazınsal bellek mekânı olarak merkeze alan edebî konular seçilmiştir. Çalışma sürecinin planlanması ve rotanın tayin edilmesinde ise Ankara'nın geçmişten günümüze yazınsal gelişiminin göstergeleri kronolojik bir sırayla işlenmiştir. Kronolojik sıralama doğrultusunda çalışma yapılan müzeler ve çalışmanın rotası Şekil 1'de gösterilmiştir.

Çalışmada ele alınacak konular ve müzelerin belirlenmesinin ardından yaratıcı drama temelli müze eğitimi aşamaları doğrultusunda ders planları hazırlanmıştır. Ders planları hazırlanırken program geliştirme sürecinin öğeleri; amaç ve hedefler, içerik, öğretme ve öğrenme süreci (yaklaşım, yöntem, teknik, araç ve gereçler vd.), değerlendirme göz önünde bulundurulmuştur. Müze eğitiminin tasarlanmasında dikkat edilmesi gereken müze öncesi, müze süreci, müze sonrası aşamaları ve Adıgüzel (2006) tarafından oluşturulan yaratıcı drama aşamaları olan 1. Hazırlık – Isınma, 2. Canlandırma, 3. Değerlendirme-Tartışma esas alınmıştır.

Müze Öncesi / Isınma/Hazırlık Aşaması: Müze öncesinde yapılan çalışmaların amacı, katılımcıların gidilecek müze ve bu müzede yapılacak çalışmayla ilgili hazırlanışını artırmasıdır. Yaratıcı drama yöntemiyle hazırlanan derslerin ısınma aşamasına tekabül eden bu bölümde katılımcının ön bilgilerini harekete geçirmek, müzeyi merak etmesini sağlamak ve onu müzede gerçekleştirilecek olan sürece hazırlamak amaçlanmıştır. Bu bölümde kazanımlara uygun olarak hazırlanan oyunlar ve etkinliklerle katılımcıların bedensel ve zihinsel olarak canlandırmalara hazırlanmaları sağlanmıştır. Örneğin, katılımcılardan Şair ve Yazarlar Evi Müzesine girmeden bu müzeye giden yolu ve müzenin dış görünüşünü bir şairin dilinden anlatmalarının istenmesi katılımcıların gidecekleri mekâna ve gerçekleştirilecek çalışmalara hazırlama amacı taşımaktadır. Katılımcılar tarafından yazılan dörtlüklerden bazıları Şekil 2Ave 2B'de gösterilmiştir.

Müze Süreci / Canlandırma Aşaması: Müze sürecinde gerçekleşen çalışmaların amacı, öğrencilerin müzede nesnelere ve nesnelere hareketle müzede anlatılan hikâyeye ilişkin farkındalıklarını artırmak ve onları da bu hikâyenin bir parçası hâline getirmektir (Burgul Adıgüzel, 2017). Yaratıcı drama temelli ders planlarında bu süreç canlandırma aşamasına denk gelmektedir. Canlandırma aşamasında müzede yer alan bir nesne, fotoğraf,

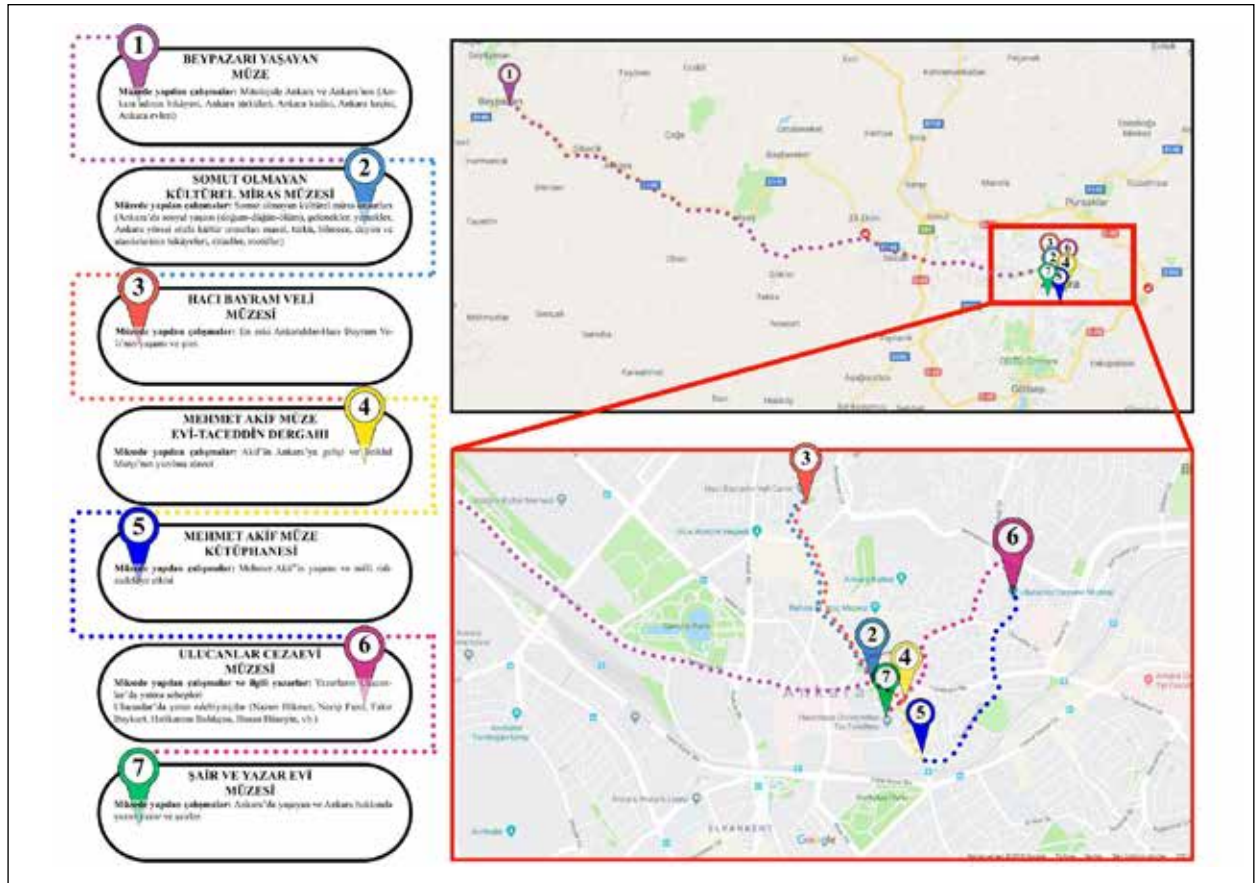
Tablo 1. Çalışma Yapılan Müzeler ve Ele Alınan Konular

Sıra	Müzenin Adı	Müzede Ele Alınan Konular
1	Beypazarı Yaşayan Müze	Mitolojide Ankara (Ankara adının hikâyesi, Ankara türküleri, Ankara kedisi, Ankara keçi, Ankara evleri)
2	Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	Ankara'da sosyal yaşam, (doğum-düğün-ölüm) gelenekler, Ankara yöresi sözlü kültür unsurları; masal, türkü, bilmece, deyim ve atasözlerinin hikâyeleri, ritüeller, motifler
3	Hacı Bayram Veli Müzesi	Eski Ankaralıları-Hacı Bayram Veli'nin yaşamı ve şiiri
4	Mehmet Akif Müze Evi (Taceddin Dergâhı)	Mehmet Akif'in Ankara'ya gelişi ve İstiklal Marşı'nın yazılma süreci
5	Mehmet Akif Müze Kütüphanesi	Mehmet Akif'in yaşamı ve Milli Mücadele'ye etkisi
6	Ulucanlar Cezaevi Müzesi	Ulucanlar'da yatan edebiyatçılar (Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Fakir Baykurt, Halikarnas Balıkcısı, Hasan Hüseyin, vb.)
7	Şair ve Yazar Evi Müzesi	Ankara'da yaşayan ve Ankara hakkında yazan yazar ve şairler. (Ahmet Hamdi Tanpınar, Cemal Süreya, Orhan Veli, Yahya Kemal, vb.)

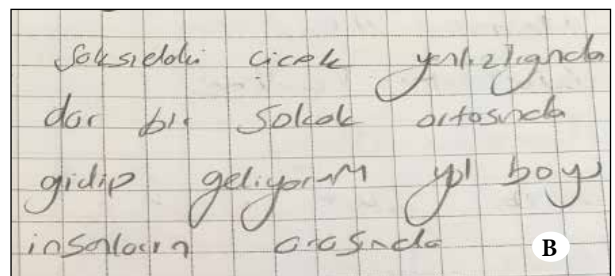
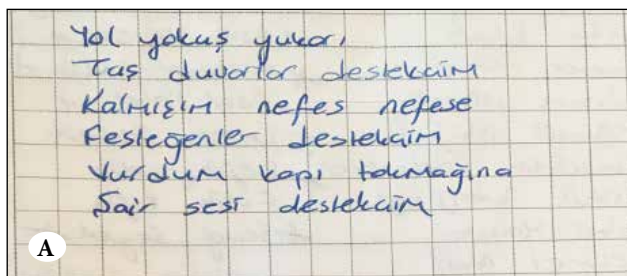
şair ya da öyküden hareketle canlandırmalar gerçekleştirilmiş ve katılımcılar nesnelere kendi deneyimlerini oluşturarak müzeyi kendi dünyalarıyla ilişkilendirmişlerdir. Örneğin, katılımcıların müzedeki yazarlardan birini seçerek onun Ankara'da bulunma nedenlerini canlandırmalarına ilişkin resimler Şekil 3A ve 3B'te gösterilmiştir.

Müze Sonrası / Değerlendirme Aşaması: Müze sonrası çalışmaların amacı, katılımcının müzede gördüğü, ince-

lediği nesnelere aracılığıyla öğrendiklerini kendi yaşantısıyla birleştirmesini ve yapılan çalışmalarla süreç hakkında bir değerlendirme yapabilmesini sağlamaktır. Bu bölüm yaratıcı drama temelli derslerin değerlendirme aşamasına benzemektedir. Çeşitli ürünler (resim, broşür) ya da tartışmalarla katılımcıların kazanıma ulaşıp ulaşılmadığının belirlendiği aşamadır. Örneğin, Ulucanlar Cezaevi Müzesinde yapılan değerlendirme etkinliğinde

Şekil 1. Çalışma yapılan müzeler, konu başlıkları ve müzelerin rotası.

Şekil 2A ve 2B. Müze öncesi/ Isınma aşamasında müzeye girmeden öğrenciler tarafından yazılan dörtlükler.

katılımcılardan buldukları müzeyi tanıtan bir broşür yapmaları istenmiş, broşürler Şekil 4A, 4B ve 4C'de gösterilmiştir.

Hazırlanan ders planları bir müze eğitmeni ve yaratıcı drama eğitmeni olan bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri de dikkate alınarak son şekline getirilen çalışmanın uygulamalarına ilişkin iki örnek Tablo 2'de gösterilmiştir.

Şekil 3A ve 3B. Müze süreci aşamasında Şair ve Yazarlar Evi'nde gerçekleştirilen canlandırmalar.

Şekil 4A, 4B ve 4C. Müze sonrası aşamasında Ulucanlar Cezaevi Müzesi çalışmasının ardından hazırlanan broşürler.

Tablo 2. Ankara Edebiyat Müzelerinde Gerçekleştirilen Uygulanan Örnekleri

Kazanımlar ve Gerçekleştirilen Etkinlikler	
<p>Müze Adı: Şairler ve Yazarlar Evi Müzesi Tarih: 02.03.2019- Süre: 6 saat Katılımcı: Türk Dili ve Ed. Eğt. ABD 1. Sınıf Öğrencisi 16 Kişi</p>	
Kazanımlar	Etkinlikler
<ul style="list-style-type: none"> • Ankara'dan yolu geçen yazar ve şairler hakkında farkındalık kazanır. • Yazar ve şairlerin Ankara hakkında yazdıklarını araştırır. • Yazar ve şairlerin Ankara'da kalma nedenlerini araştırır. • Hayali bir müze tasarlar. • Edebiyat eğitimi ve müze arasında ilgi kurar. 	<p>Müze öncesi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerden müzeye giden yolu bir dörtlükle yazmaları istenir. • Bu müzede kaç yazar ve şair sergilendiği sorularak öğrencilere onların adlarını defterlerine yazmaları söylenir. <p>Müze süreci</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere müzede gezerek sergilenen yazar ve şair sayısını hesaplamaları söylenir. Onlara hangi yazar ve şairleri bildikleri, hangilerini bilmedikleri sorulur. • Tanımadıkları bir şairin/yazarın yaşamını öğrenerek şairin/yazarın ağzından hayatını anlatmaları söylenir. • Müzede bulunan bir yazar/şair seçerek Ankara'da bulunma nedenini araştırmaları ve canlandırmaları istenir, izleyenler bu ismi bulmaya çalışırlar. • Katılımcılara bu müzede yer alan bir yazar/şair oldukları ve o yazar/şairin sözleriyle Ankara'yı betimlemeleri söylenir. İzleyenler kimin anlatıldığını tahmin ederler. • Bir önceki etkinlikte canlandırılan tüm şair/yazarlar bu müzenin açılışına katılsaydı birbirleriyle neler konuşacakları canlandırılır. • Öğrencilere gruplarıyla müze içerisinde bir yer belirlemeleri ve kendi müzelerini oluşturmaları söylenir. Bu müzede kimlerin hangi eşyalarının olduğu ve ne tür etkinlikler yapıldığını bir rehber olarak diğer öğrencilere anlatılır. <p>Müze sonrası</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere, edebiyat eğitimcilerine ve öğrencilere müzeyi anlatan bir kamu spotu hazırlamaları söylenir. Sosyal medya ortamında bir etiket (hashtag) oluşturmaları istenir. Öğrencilere, müzede anlatılan bir yazar/şairi bir bilmece olarak arkadaşlarına sormaları söylenir.
<p>Müze Adı: Mehmet Akif Müze Evi (Taceddin Dergâhı) Tarih: 02.04.2019 - Süre: 6 saat Katılımcı: Türk Dili ve Ed. Eğt. ABD 1. Sınıf Öğrencisi (16 kişi)</p>	
Kazanımlar	Etkinlikler
<ul style="list-style-type: none"> • İstiklal Marşı'nın yazılma sürecini kavrar. • İstiklal Marşı'nın yazıldığı koşulları kavrar. • Mehmet Akif'in Ankara'ya gelme sebebini söyler. • Mehmet Akif'in milli mücadele sürecindeki etkisini fark eder. • Edebiyatla müze arasında ilişki kurar. 	<p>Müze öncesi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciler üçerli gruplara ayrılır ve onlardan Tacettin Dergâhı'nın krokisinin çizerek içinde bulunan nesnelere ilişkin tahminde bulunmaları istenir. • Öğrencilere, Mehmet Akif'i betimleyen 10 sözcük 3 nesne bulmaları söylenir. • Öğrencilere müze içerideki nesnelere harflerinin yerlerinin değiştirilmesiyle oluşturulan kelime bulmacası verilerek çözmeleri söylenir. (h-e-r-l-a: rahle) <p>Müze süreci</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere, müzeyi gezdikten sonra içeriden bir nesne olsalar ne olacakları sorularak bir nesne belirlemeleri ve bu nesnenin oraya geliş hikâyesini anlatılmaları söylenir. • Öğrenciler dört gruba ayrılarak müze içerisinde belirlenen dört ayrı mekânda, Mehmet Akif'in Ankara'ya gelme sürecini aşağıda verilen sorulardan hareketle canlandırmaları söylenir. 1. Grup: "Mehmet Akif'e, Ankara'ya gitmeniz gerekmektedir." yazan telgrafi kim gönderdi? Neden gönderdi ve sonra ne oldu?" 2. Grup: "Mehmet Akif'in nasıl ve neden bu dergâha geldi? (Neden burada kalmaya karar verdi? Buraya kiminle geldi? Ne kadar süre burada kaldı?) 3. Grup: "Mehmet Akif'in bir gününün nasıl geçirdi? Mehmet Akif bu dergâhta kimlerle ne görüşürdü? O dönemde onunla birlikte başka kimler Ankara'daydı?" 4. Grup: Ankara'ya varınca Mehmet Akif'i kim karşıladı? Mustafa Kemal Atatürk ile karşılaşmaları nasıldı? Milli mücadelede nasıl bir görev üstlendi?" • Öğrenciler dört gruba ayrılarak her gruba aşağıdaki sorular verilir. Onlardan soruların cevaplarını araştırarak İstiklal Marşı'nın yazılma sürecini canlandırmaları istenir. 1. Grup: İstiklal Marşı'nın yazılmasını kim istedi? Kimlere nasıl duyuruldu? İlan verildi mi? İlan verildi ise ilanda ne yazdı? 2. Grup: İstiklal Marşı yarışmasına başvuran bir şairsiniz, nasıl haberiniz oldu ve ne yaparak nasıl başvurdunuz? Sonuçları nasıl öğrendiniz? 3. Grup: Akif'e İstiklal Marşı'nı yazması kim tarafından nasıl teklif edildi? Akif İstiklal Marşı'nı nerede, ne kadar sürede, nasıl yazdı? 4. Grup: İstiklal Marşı nasıl ilan edildi? Bu süreçte neler oldu? Oy birliğiyle mi oy çokluğuyla mı kabul edildi? Ne tür tartışmalar yaşandı? <p>Müze sonrası</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere bu çalışmanın ardından Mehmet Akif'e söylemek istediklerini ona bir mektup yazarak anlatmaları söylenir. • Öğrencilerden ikili olarak müzeyi gezen üç kişiyle röportaj yapmaları ve sonra cevapları sınıfla paylaşmaları söylenir. • Müze sonunda tüm öğrencilere bu müzeyi unutulmaz kılan unsurun onlara göre ne olduğu ve nedeni sorularak yanıtları grupla paylaşılır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında kullanılan ve araştırmannın amacı doğrultusundaki veri çeşitliliğini oluşturan her türlü dokümanın (yazınsal metnin-nitel verinin) çözümlenmesinde ve yorumlanmasında betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analize göre, elde edilen veriler çoğunlukla literatürden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Doğrudan alıntılarla katılımcıların görüşlerine yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

Tablo 3. Çalışma Öncesinde Öğrencilerin Ankara Çağrışımları

Sıra	Çağrışımlar	f	%
1	Tarihî olaylar (Ankara Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in ilk yılları, 15 Temmuz)	5	13
2	Siyaset	3	7,9
3	Soğuk ve ayaz	3	7,9
4	Mustafa Kemal Atatürk	2	5,2
5	İlk meclis	2	5,2
6	Anıtkabir	2	5,2
7	Gri	2	5,2
8	Memleket	2	5,2
9	Çocukluk	2	5,2
10	Kültür	1	2,6
11	Timur	1	2,6
12	Ulus	1	2,6
13	Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan	1	2,6
14	Ankara'da âşık olmak zor iki gözüm (şarkı)	1	2,6
15	Edebiyat (şiir)	1	2,6
16	Hasret	1	2,6
17	Okul	1	2,6
18	Yol	1	2,6
19	Ankara simiti	1	2,6
20	Yeni başlangıç	1	2,6
21	Küllüye	1	2,6
22	Memurlar ve işçiler	1	2,6
23	Milletin varlığından koparıldığı gurbet, sürgün	1	2,6
24	Dert, yorgunluk	1	2,6
Toplam		38	100,0

Araştırmada ulaşılan nitel veriler şu şekilde analiz edilmiştir: İlk olarak katılımcı günlüklerinden, yarı yapılandırılmış görüşme ve süreç değerlendirme notlarından ulaşılan veriler yazıya geçirilmiş, her katılımcıya bir numara verilmiş (K1) ve veriler kodlanmıştır. Araştırmanın alt problemleri çalışmanın temalarını oluşturmuş, katılımcılara ilişkin her türlü nitel veri bu temalar doğrultusunda analiz edilmiştir. Düzenlenen bulgular, temalar arasındaki anlamlı ilişkileri açıklamak ve araştırma bulgularının iç güvenilirliğini artırmak amacıyla katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılarının sonunda, hangi katılımcı tarafından yanıtın verildiğini göstermek amacıyla katılımcı numarası belirtilmiştir (K11 = Katılımcı 11).

Bulgular

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının Ankara'yı Yazınsal Bellek Mekânı Olarak Görme Durumuna İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının Ankara'yı bir yazınsal mekânı olarak görüp görmediklerini belirlemek amacıyla katılımcılara çalışma öncesinde ve sonrasında Ankara'ya ilişkin algıları, Ankara ile bütünleştirdikleri edebiyatçılar (yazar /şairler), mekânlar ve eserler sorulmuştur. Katılımcıların çalışmanın başında verdikleri yanıtlarla sonunda verdikleri yanıtlar karşılaştırılarak katılımcıların Ankara algılarındaki değişim ve gelişim Ankara'yı bir yazınsal bellek mekânı olarak değerlendirip değerlendirmedikleri açısından incelenmiştir.

Ankara Çağrışımları: Bu kapsamda ilk olarak katılımcıların Ankara algısındaki değişim incelenmiştir. Katılımcılardan çalışmanın başında ve sonunda Ankara denince akıllarına gelenleri yazmaları istenmiş ve çalışma öncesindeki Ankara çağrışımları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların Ankara'yı genellikle tarihsel olaylarla bütünleştirdikleri görülmektedir. Belirtilen tarihsel olaylardan kimilerinin (Ankara Savaşı ve Timur) gerçekleşme tarihi eski, kimilerinin (15 Temmuz) ise günümüze yakındır. Tarihsel olayların ardından belirtilen kavramlar *siyaset* ve *soğuktur*. Katılımcılardan bazıları bu soğukluğu metaforik anlamda "siyasi ve bürokratik soğukluk" olarak belirtmişlerdir. Siyasetin ardından söylenen çağrışımlar "Mustafa Kemal Atatürk," "Anıtkabir" ve "İlk Meclis" olarak belirtilmiştir. İki katılımcının Ankara çağrışımı "gri" olarak aktarılmıştır. Ankara denince kişisel çağrışımlara yer verilerek "memleket" ve "çocukluk" sözcüklerinin kullanılmasının

Ankara'da yaşayan katılımcılardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çağrışımlar arasında belirtilen kişisel ifadelerden bazıları *hasret, yeni başlangıç, okul, yol* sözcükleri olup birinci sınıf öğrencisi katılımcıların ailelerinden ilk defa ayrı kalarak yeni bir başlangıç yaptıkları bu mekânı bu tür kavramlarla bütünleştirmeleri oldukça doğal olarak görülmektedir. Bu kavramların yanı sıra Ankara ile ilgili diğer çağrışımlar, bir döneme damga vuran isimler "Deniz Gezmiş," "Yusuf Aslan" olmuştur. Bu çağrışımların yanı sıra Ankara denilince akla "memur ve işçiler," "Ankara simiti" ve "Küllüye" gelmiştir. Sadece bir öğrenci edebiyatla ilgili bir çağrışım yaparak edebiyat (şiir) demiş ancak bu konuda herhangi bir ayrıntıya yer vermemiştir. Mekân olarak "Anıtkabir," "Ulus," "Meclis," "Küllüye," "Okul" belirtilmiştir. Katılımcıların henüz birinci sınıf olmalarından dolayı Ankara ile ilgili çağrışımlarının sayıca az (24) ve Ankara hakkında yaygın kabul gören çağrışımlar oldukları görülmektedir.

Çalışmanın sonunda katılımcılara aynı soru sorulmuş ve alınan yanıtlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların Ankara'ya ilişkin çağrışım sayılarının arttığı (35), belirttiği edebî kişi ve mekân adlarının arttığı, ayrıca Ankara'ya ilişkin olumsuz çağrışımlarının yerini daha olumlu çağrışımların aldığı görülmektedir. Çalışma öncesinde sadece bir katılımcı tarafından "kültür"ü çağrıştıran Ankara, çalışma sonunda beş katılımcı tarafından "kültür merkezi," dört katılımcı tarafından "kültürel miras aktarıcı" olarak ifade edilmiştir.

Ankara çalışmanın başında siyasetle özdeşleştirilmişken çalışma sonunda "siyaset" sadece bir kez ifade edilmiştir. Çalışma başında Ankara'yı siyaset şehri olarak gören K16 çalışmanın sonunda görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

Bu gezilerin sonucunda Ankara'nın sadece siyaset şehri olmadığını gördüm -Ankaralı olarak bunu gördüm- niye dersiniz, çok sayıda yazar ve şairin bir şekilde Ankara'dan yolunun geçtiğini, Ankara ile ilgili şiir yazdığını gördüm. Kültürel mirasın aktarıldığı bir kültür merkezi olduğunu düşündüm.

Katılımcı 11 çalışma öncesinde "Ankara denince aklıma siyaset geliyor. Çünkü ülkemde siyasetin kalbi Ankara'da atıyor." derken çalışma sonunda "Ankara denilince aklıma kültür ve mücadele geliyor" sözleriyle düşüncelerini ifade eder. Bu durum Ankara algısının değişmeye başladığını düşündürmektedir.

Çalışma başında söylenen klişe sözcüklerin yerini uygulamalarla edinilen duygusal ve edebî ifadelerin aldığı görülmektedir. Örneğin, K2 çalışma öncesinde Ankara'yı şu sözlerle anlatmıştır: *Ankara denince aklıma siyaset ve bir soğukluk geliyor.* sözleriyle anlatırken çalışma sonunda *"İyi kalpli üvey anne. Ankara denilince aklıma, çevresindekilerin onu sevmediğini bildiği hâlde onlara tüm samimiyeti ve merhametiyle sonsuz bir sevgi besleyen bir insan geliyor.* Bu durumun oluşmasında oturma odalarında kullanılan Cemal Süreya'nın *"İyi kalpli üvey anne"* sözlerinin etkisi görülmektedir.

Ankara denilince akla gelen isimler çalışma başında "Mustafa Kemal Atatürk," "Deniz Gezmiş" ve "Yusuf Aslan" iken çalışma sonunda bunlara "Nazım Hikmet," "Necip Fazıl," "Mehmet Akif Ersoy," "Ahmet Arif, Hacı Bayram Veli," "Âşık Veysel" gibi isimler de eklenmiştir. Belirtilen isimlerin her biri Ankara'dan geçen edebiyatçı olup katılımcıların Ankara'yı yazın insanlarıyla bütünleştirmeye başladıklarını göstermektedir.

Çalışma başında belirtilen mekânlar "Anıtkabir," "İlk Meclis," "Ulus" ve "Küllüye" iken çalışma sonunda bu mekânlara "Hamamönü, Beypazarı," "Ulucanlar Hapishanesi," "Ankara Kalesi," "Atakule" eklenmiştir. Yapılan çalışmalarla katılımcıların Ankara'nın farklı mekânlarına ilişkin farkındalıklarının arttığı ve Ankara ile bütünleştirdikleri mekânların siyasetten çok edebiyatla ilgili olmaya başladığı görülmüştür.

Ankara hakkında söylenen "soğuk," "karanlık şehir," düşünce suçu," "özlem" gibi olumsuz çağrışımların sayısının azalmakla birlikte söylenmeye devam edildiği görülmektedir. Katılımcıların "hasret," "dert," "yorgunluk," "sürgün" şeklindeki olumsuz Ankara çağrışımlarının yerini "mücadele," "birlik bereaberlik," "sevda" gibi daha olumlu çağrışımların aldığı dikkat çekmektedir. Çalışma öncesinde Ankara çağrışımı "dert ve yorgunluk" olan K15'in çalışma sonundaki görüşleri şu şekildedir: [Aklıma] *Önceden yorgunluk, bıkkınlık gelirken artık her şeyin daha daha eğlenceli olabileceği bir şehir geliyor.*

Katılımcılardan K5'e çalışma öncesinde "Ankara denilince aklıma ilk gelen şey hasret oluyor." cümlesiyle hasreti çağrıştıran Ankara, çalışma sonunda "Ankara denilince aklıma özlem, hayat, özgürlük geliyor." cümlesinde görüldüğü gibi "hasreti" (özlem) hâlâ çağrıştırmaktadır. Ancak onunla birlikte artık Ankara "hayat" ve "özgürlük" çağrışımlarıyla daha olumlu bir anlam alanına dönüşmeye başlamıştır.

Tablo 4. Çalışma Sonunda Öğrencilerin Ankara Çağrışimleri

Sıra	Çağrışım	f	%
1	Kültür merkezi	5	7,9
2	Kültürel miras aktarıcı (Deyimler, gelenekler)	4	6,3
3	Ankara'ya uğramış bütün yazar ve şairler	4	6,3
4	Mustafa Kemal Atatürk	4	6,3
5	Başkent	3	4,7
6	Anıtkabir	3	4,7
7	Nazım Hikmet Ran	2	3,2
8	Ahmet Arif	2	3,2
9	Necip Fazıl	2	3,2
10	Mehmet Akif	2	3,2
11	Hacı Bayram Veli	2	3,2
12	Ulucanlar	2	3,2
13	Hamamönü	2	3,2
14	Beypazarı	2	3,2
15	Yaşamdan izler	2	3,2
16	Mücadele	2	3,2
17	Telaş	2	3,2
18	Aşık Veysel	1	1,5
19	Özgürlük	1	1,5
20	Birlik ve beraberlik	1	1,5
21	Düşünce suçu	1	1,5
22	Karanlık şehir	1	1,5
23	Siyaset	1	1,5
24	Soğuk kış günleri	1	1,5
25	Özlem	1	1,5
26	Hayat	1	1,5
27	Atakule	1	1,5
28	Ankara Kalesi	1	1,5
29	İlk Meclis	1	1,5
30	Ulus	1	1,5
31	Penceresini yeniliğe ve farklı dünyalara açan bir şehir ve bu pencereden dünyaya bakan yeni nesiller	1	1,5
32	Her şeyin daha eğlenceli olabileceği bir şehir	1	1,5
33	Sevilmediğini bildiği halde tüm samimiyeti ve merhametiyle sonsuz sevgi besleyen bir insan	1	1,5
34	Yazar ve şairlerin anlattıklarıyla âşık olunası şehir	1	1,5
35	Ankara, yaşayan için bir sevdadır.	1	1,5
Toplam		63	100,0

Katılımcılar tarafından sıklıkla “gri şehir” olarak betimlenen Ankara'nın çalışmanın sonunda yazar ve şairlerin etkisiyle gri imajının değiştiği görülmektedir. Örneğin Murathan Mungan'ın bu şehirde üniversiteye gittiğini öğrenden K10'un bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Ankara fikrim değişti, çalışmalara başlamadan önce gri şehirdi sonra Döküm Günleri'ni öğrendim Murathan Mungan'ın. Murathan Mungan gerçeği varmış Ankara'nın. Ardından Ulus'ta tarih kokan yapılar varmış, bunlar ilgi çekici ve güzeldi ama ben bilmediğim için Ankara'yı gri şehir sanıyordum. Ve ben burada doğup büyüdüm, buna rağmen çoğu şeyini bilmiyordum ve eleştirmekten de çekinmiyordum. Şimdi Ankara'yı bir renkle sınırlandırmamak isterdim.

Ankara'nın gri rengi çağrıştırdığını söyleyen K12'ye göre çalışma sonunda Ankara'nın rengi şu şekilde değişmiştir: “Şair kokulu şehir derdim, beyaz renklidir derdim çünkü bütün renkler birleşince beyazı oluşturur.”

Katılımcı 9 siyaset ve gri şehir diye anlatılan Ankara'nın yazınsal yüzünü keşfettikçe şehrin anlam kazandığını şu sözlerle anlatmıştır: “Bende önce Ankara'ya karşı olumsuz bir tutum vardı ‘gri şehir, siyasi şehir’ derdim, ama burada yaşayan şairleri ve yazarları öğrendikten sonra daha anlamlı gelmeye başladı. Nasıl kendi şehrimiz içinde yaşayan insanlarla güzelse burası da yazar ve şairleriyle güzel.”

Yazar ve Şair Adları: Katılımcıların yazınsal bellek mekânı olarak Ankara algılarını belirlemek amacıyla onlara Ankara denilince akıllarına gelen yazar ve şair adları sorulmuştur. Katılımcıların belirttiği isimler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, çalışma öncesinde altı yazar ve şairin adının (Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Arif, Nazım Hikmet, Yahya Kemal Beyatlı, Necip Fazıl Kısakürek, Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu) az sıklıkla söylendiği görülmektedir. Çalışma sonunda katılımcıların yüksek sıklıkla 35 yazar ve şairin adını söyledikleri belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından adı en sık söylenen yazar ve şairler; Mehmet Akif Ersoy, Orhan Veli, Cemal Süreya, Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Necip Fazıl, Cevat Şakir ve Cahit Zarifoğlu'dur. Söz konusu yazar ve şairlerin adlarının daha sık geçmesinin nedeninin bu yazar ve şairlerin yaşamlarına ilişkin yapılan canlandırmalar olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların çoğunun belirttiği yazar ve şairin dizeleyle Ankara arasında bir ilgi kurduğu görülmektedir. Bu

durum katılımcıların yazar ve şairlerin yanı sıra eserlerine ilişkin farkındalıklarının geliştiğini de göstermektedir. Örneğin çalışma başında yazar ya da şair adı belirtmeyen K2 çalışmanın sonunda Ankara ile ilgili yazar ve şairlere ilişkin görüşlerini şöyle açıklar: “Ankara denilince aklıma gelen şair Haydar Ergülen'dir. Çünkü Ankara onun için bir şiiirdir. Bir şehri şiiri olarak gören insan, o şehrin sahibi ve aştığıdır.” Katılımcı 6, Ahmet Arif'in şiirinden mısralarla onu Ankara ile neden bütünleştirdiğini şu şekilde ifade etmiştir: “Karanfil Sokağı eserinde Ankara'yı anlatmış bize. Kendince kızmış çoğu zaman. Ama Ankara'yı hep sevmiş.”

Çalışma başında yazar ya da şair adı söylemeyen K8'in çalışma sonunda söylediği isim Orhan Veli'dir ve bu konudaki görüşleri şu şekildedir: “Şiirlerindeki karamsarlığın bir dışa vurumu mu yoksa bedbaht olmasının bir neticesi midir bilinmez, Ankara'da içine düştüğü bir foseptik çukuru sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Ankara bana hep Orhan Veli ve şiirlerindeki sıradan insan hayatlarıdır.”

Bazı katılımcıların yazar ve şairlerin sadece adını söylemedikleri, onlarla Ankara ve kendileri arasında bağ kurdukları K4'ün şu cümlesinde görülmektedir: “Sanırım bu kategoriye üç kişiyi ilişitirim. Gar'a yolu düşen Nazım, Ahmet Oktay, Hasan Hüseyin. Yolları hiç kesişmemiş fakat şiirleri kesişmiş üç şair. Beni de Ankara onlarla kesiştirdi.”

Tablo 5 göstermektedir ki müzelerde resmine ya da eserlerine rastlanan ve üzerinde konuşulan çok sayıda yazar ve şairin adı katılımcılar tarafından belirtilmemiştir. Katılımcıların aklında özellikle yaşamları, eserleri ya da düşünceleri canlandırılan yazar ve şairlerin adı kalmıştır. Bu bulgunun, yaratıcı drama yönteminin kalcılığa etkisini göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Eser Adları: Katılımcıların yazınsal bellek mekânı olarak Ankara algılarını belirlemek amacıyla, onlara çalışma öncesinde ve sonrasında Ankara denilince akıllarına gelen eser adları sorulmuş ve söylenen eser adları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6'ya göre katılımcıların çalışma öncesinde Ankara ile bütünleştirdikleri yedi eser; “İstiklal Marşı,” “Karanfil Sokağı,” “Ankara,” “Çankaya,” “Vasiyet,” “Ayaşlı ile Kiracıları”dır. Çalışma sonunda katılımcıların farklı sıklıklarla yirmi eser adı söyledikleri görülmektedir. “İstiklal Marşı,” çalışma başında ve sonunda en sık söylenen eser olmuştur. Bu konuda K16'nın görüşleri şöyledir: Mehmet Akif Ersoy'un *İstiklal Marşı'nı burada yazmış*

Tablo 5. Ankara Denilince Akla Gelen Yazar ve Şairler

	Yazar/Şair Adı	Çalışma Öncesi		Çalışma Sonrası	
		f	%	f	%
1	Mehmet Akif Ersoy	1	11,1	9	10,7
2	Orhan Veli	-	-	6	7,1
3	Cemal Süreya	-	-	6	7,1
4	Ahmet Arif	2	22,2	5	6
5	Nazım Hikmet	1	11,1	5	6
6	Necip Fazıl Kısakürek	-	-	5	6
7	Halikarnas Balıkcısı	-	-	4	4,8
8	Ahmet Oktay	-	-	4	4,8
9	Cahit Zarifoğlu	-	-	4	4,8
10	Yahya Kemal Beyatlı	1	11,1	2	2,4
11	Haydar Ergülen	-	-	2	2,4
12	Hasan Hüseyin Korkmazgil	-	-	2	2,4
13	Murathan Mungan	-	-	2	2,4
14	Ahmet Hamdi Tanpınar	-	-	2	2,4
15	Sevgi Soysal	-	-	2	2,4
16	Turgut Uyar	-	-	2	2,4
17	Sezai Karakoç	-	-	2	2,4
18	Ceyhun Atuf Kansu	-	-	2	2,4
19	Kemal Tahir	-	-	2	2,4
20	Abdurrahim Karakoç	-	-	2	2,4
21	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	2	22,2	1	1,2
22	Selim İleri	-	-	1	1,2
23	Adalet Ağaoğlu	-	-	1	1,2
24	Metin Altınok	-	-	1	1,2
25	Özdemir Asaf	-	-	1	1,2
26	Emrah Serbes	-	-	1	1,2
27	Mithat Cemal Kuntay	-	-	1	1,2
28	Nuri Pakdil	-	-	1	1,2
29	Cemil Meriç	-	-	1	1,2
30	Yılmaz Erdoğan	-	-	1	1,2
31	İsmet Özel	-	-	1	1,2
32	Attila İlhan	-	-	1	1,2
33	Arif Nihat Asya	-	-	1	1,2
34	Fakir Baykurt	-	-	1	1,2
35	Falih Rıfki Atay	2	22,2	-	-
Toplam		9	100,0	84	100,0

Tablo 6. *Ankara ile Bütünleştirilen Edebi Eserler*

	Eser Adı	Çalışma Öncesi		Çalışma Sonrası	
		f	%	f	%
1	İstiklal Marşı (Mehmet Akif Ersoy)	2	22,2	5	26,1
2	Kuş Mitingi (Ahmet Oktay)	-	-	4	12,9
3	Karanfil Sokağı (Ahmet Arif)	2	22,2	3	9,7
4	Ankara'ya Öyle Yakıştı ki Kar (Yılmaz Erdoğan)	-	-	2	6,5
5	Şair arkadaş/Üvey anne (Cemal Süreya)	-	-	2	6,5
6	Ankara Şiiri (Servet Kocakaya)	1	11,1	1	3,2
7	Çankaya (Falih Rıfkı Atay)	1	11,1	1	3,2
8	Ayaşlı ile Kiracıları (Memduh Şevket Esendal)	1	11,1	1	3,2
9	Vasiyet (Nazım Hikmet Ran)	1	11,1	-	3,2
10	Ankara (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)	1	11,1	-	3,2
11	Ankara Şiiri (Behçet Kemal Çağlar)	-	-	1	3,2
12	Anıtkabir (Hasan Hüseyin Korkmazgil)	-	-	1	3,2
13	Döküm Günleri (Murathan Mungan)	-	-	1	3,2
14	İlk Kelepçe (Attila İlhan)	-	-	1	3,2
15	Beş Şehir (Ahmet Hamdi Tanpınar)	-	-	1	3,2
16	Hasretinden Prangalar Eskittim (Ahmet Arif)	-	-	1	3,2
17	Ankara Kalesi (Ceyhun Atuf Kansu)	-	-	1	3,2
18	Cebeci Köprüsü (Yavuz Bülent Bakiler)	-	-	1	3,2
19	İstanbul herkesin şiiri, Ankara benim şiirim (Haydar Ergülen)	-	-	1	3,2
20	Ölürsem Senin Toprağına Gömülmek İsterim (Metin Altıok)	-	-	1	3,2
21	Ankara Garı (Nazım Hikmet Ran)	-	-	1	3,2
22	Sevgim Acıyor (Turgut Uyar)	-	-	1	3,2
Toplam		9	100,0	31	100,0

olmasından dolayı Ankara ile bütünleştiriyorum. İstiklal Marşı'nın ardından adı söylenen şiirler "Kuş Mitingi," "Karanfil Sokağı" ve "Ankara'ya Öyle Yakıştı ki Kar" adlı şiirlerdir.

Çalışma başında Ankara ile bütünleşen bir eser adına yönelik görüş bildirmeyen K16 çalışmanın sonunda Ahmet Arif'in "Hasretinden Prangalar Eskittim" adlı şiir kitabıyla Ankara'yı bütünleştirdiğini belirtmiş ve bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: *Ulucanlar Cezaevi'ni görüp, Ahmet Arif hakkında bir araştırma yaptıktan sonra bu sonuca ulaştım. Katılımcının görüşleri, yapılan etkinliğin katılımcıda bir şaire ilişkin merak uyandırarak onu araştırma yapmaya teşvik ettiğini göstermektedir.*

Yapılan çalışmaların ardından K7'nin Ankara'ya ilişkin tecrübelerinin arttığı ve Ankara'yı birden fazla eserle bütünleştirdiği şu şekilde ifade edilmiştir:

İlk geldiğimde endişe ve korkuydu ama etkinliklerden sonra Ankara bir yaşanmışlıkmış, anlam kazandı. Bir kadının dokuduğu kilim oldu, Ahmet Arif'in hapishane de yazdığı bir şiir oldu, Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı burada kaleme aldığını öğrendim o yüzden Ankara çok değişti benim için. Şimdi o yüzden merak duygusu daha fazla.

Çalışma öncesinde bir eser adı söylemeyen K13, çalışma sonunda Tanpınar'ın "Beş Şehir" adlı eserini örnek olarak göstermiş ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *Bu eserde geçen Ankara sanki sadece Tanpınar'ın gözüyle bakınca güzelleşiyor.*

Katılımcılar çalışmanın başında adı Ankara ya da konusu Kurtuluş Savaşı olan eser isimleri söylemişler, çalışmanın sonunda ise sadece içinde Ankara geçen değil, Ankara'nın bir bölümü (semti, caddesi, vb.) ya da bir

özelliğiyle bir şekilde Ankara'yı anımsatan eserlerin adlarını söylemişlerdir. Örneğin K4 Turgut Uyar'ın *Sevgim Acıyor* adlı şiirini belirtmiş ve gerekçe olarak şairin bu şiiri ithaf ettiği eşi Tomris Uyar ile Ankara'da tanıştığı için bu şiiri Ankara ile bütünleştirdiğini ifade etmiştir. Bu durum onların Ankara'ya, Ankara ile ilgili yazar ve eserlere ilişkin farkındalıklarının arttığının ve Ankara algılarının edebî yönde geliştiğinin önemli göstergelerindedir. Çalışma sonunda neredeyse tüm katılımcıların mottosu Haydar Ergülen'in "*İstanbul herkesin şiiri, Ankara benim şiirim*" dizeleri olmuş ve katılımcıların çoğunun karşılıklı diyaloglarında Ankara'yı Cemal Süreya'nın da betimlediği gibi "*iyi kalpli üvey ana*" olarak betimledikleri görülmüştür. Tüm bu örnekler, katılımcılar tarafından Ankara'nın yazınsal bellek mekânı olarak algılanmaya başlandığını düşündürmektedir.

Mekân Adları: Katılımcıların yazınsal bellek mekânı olarak Ankara algılarını belirlemek amacıyla, onlara "Ankara ile bütünleştirdiğiniz mekânlar nelerdir? Neden?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların çalışma öncesinde ve sonrasında verdikleri yanıtlar Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7'ye göre katılımcıların Ankara ile en çok bütünleştirdikleri mekân çalışmanın başında ve sonunda

Anıtkabir'dir. Bu konuda K5'in görüşleri diğer katılımcılar ile de ortaklık göstermekte olup şu şekildedir: "*Ankara'yı her daim Anıtkabir ile bütünleştirdim. Çünkü benim için Ankara demek Ata'mın kalbi, yuvası demek.*"

Çalışma kapsamında altı farklı müzeye gidilmiş ve bu mekânlarda çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların çoğu, gittikleri müzelerin adlarını Ankara ile bütünleştirdikleri mekânlar olarak belirtmişlerdir. Katılımcı görüşlerine göre katılımcıları en çok etkileyen mekân *Ulucanlar Cezaevi Müzesi*'dir ve katılımcıların çoğu bu müzenin hem Ankara hem de edebiyatla bütünleştiğini belirtmişlerdir. Bu mekânın daha çok beğenilme nedeni, diğerlerine göre daha doğal olması ve daha fazla yaşanmışlık aktarması olarak gösterilmiştir. Örneğin, Mehmet Akif Müze Evi daha yapay ve fazla müdahale edilmiş olarak betimlenmiştir. Örneğin katılımcılardan K1 çalışma öncesinde belirttiği Anıtkabir'in yanına çalışma sonunda *Ulucanlar Cezaevi Müzesi*'ni de eklemiş ve görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *Anıtkabir, manevi yönüyle Ankara'nın en güzel yeri. Ulucanlar ise oradaki şairler ve yazarlar, yaşanmış ve yazılmış şiirler yönünden bana Ankara'yı hatırlatıyor.*

K6, çalışma öncesindeki görüşlerini değiştirdiğini şu şekilde ifade etmektedir: "*Önceki formda Ankara Kalesi*

Tablo 7. Ankara ile Bütünleştirilen Mekânlar

	Mekân	Çalışma Öncesi		Çalışma Sonrası	
		f	%	f	%
1	Anıtkabir	7	50	12	27,3
2	Ulucanlar	-	-	11	25
3	Ankara Kalesi	1	7,1	3	6,8
4	İstiklâl Marşı'nın yazıldığı ev (Taceddin Dergâhı)	1	7,1	3	6,8
5	TBMM	2	-	3	6,8
6	Beypazarı	1	7,1	2	4,5
7	Atakule	-	-	2	4,5
8	Hamamönü	1	7,1	2	4,5
9	Kızılay Meydanı	-	-	1	2,3
10	Cebeci Köprüsü (Yavuz Bülent Bakiler)	-	-	1	2,3
11	Bahçelievler (Murathan Mungan)	-	-	1	2,3
12	Üç Nal Meyhanesi- Ulus	-	-	1	2,3
13	Tunalı Hilmi Caddesi (Yılmaz Erdoğan)	-	-	1	2,3
14	Ankara Sanat Tiyatrosu (Orhan Kemal)	-	-	1	2,3
15	Çankaya	1	7,1	-	-
Toplam		14	100,0	44	100,0

demıştim ama bu çalışmadan sonra düşüncem değişti. Artık bütünleştirdiğim mekân Ulucanlar Cezaevi müzesidir. Çünkü Ulucanlar bütün düşünceleri esir almış, ülkenin dört bir yanından düşünceleri Ankara'ya toplamış. Duvarları taştan ve buz kesmiş. Tıpkı Ankara gibi.”

Katılımcılardan bazılarının çalışma öncesinde bir mekân adı belirtmediği ama sonrasında fikirlerinin değiştiği görülmektedir. Örneğin, K11, çalışma öncesinde “Ankara ile bütünleştirdiğim herhangi bir mekân yazar veya eser yok. Çünkü hiçbir mekân, yazar ve eser Ankara kadar sıkıcı ve aynı zamanda vazgeçilmez olamaz diye düşünüyorum.” demiş, çalışma sonunda “Hamamönü çünkü Ankara'nın tüm geçmişi orada gibi hissediyorum.” sözleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Katılımcılardan bazıları, yazar ve şairlerin eserlerinde geçen mekân adlarını da Ankara ile bütünleştirdiklerini belirtmiş ve o mekânların adlarını da yazmışlardır. Örneğin, K2 Murathan Mungan'ın “Döküm Günleri” adlı şiirinde Bahçelievler adresini vermesi üzerine Bahçelievler'i yazmış, Yavuz Bülent Bakiler'in “Cebeci Köprüsü” şiirinden etkilenen K5 bu mekânın adını yazmış, Orhan Veli'nin anısını okuyan K8 Orhan Veli'nin adını koyduğu ve birçok şair arkadaşıyla sık gittiği Ulus 3 Nal Meyhanesinin adını yazmış, K3 Yılmaz Erdoğan'ın “Yaşayabilme İhtimali” şiirinde geçen “Ben, senin benimle Tunalı Hilmi Caddesi'ne gelebilme ihtimalini sevdim.” mısrasından dolayı Tunalı Hilmi Caddesi'ni, Orhan Kemal'in Ankara Sanat Tiyatrosunda sergilenen 72. Koşuş adlı eseriyle ilgili anısını anlatan K10, Ankara ile bütünleşen mekân olarak Ankara Sanat Tiyatrosunu yazmıştır.

Çalışma bittikten sonra katılımcıların Murathan Mungan'ın şiirinde yazdığı adresi aramaları, yazar ve şairlerin eserlerinde anlattıkları yerlere gittikleri öğrenilmiştir. Bu durum, yapılan çalışmanın katılımcıları Ankara hakkında araştırma yapmaya teşvik ettiğini düşündürmektedir. Çalışma bittikten sonra katılımcıların yaptıkları yeni gezilerle Ankara'ya ilişkin ilgi ve meraklarının arttığı görülmektedir. Katılımcıların yazınsal mekân olarak Edebiyat müzelerini, okudukları edebî metinlerde geçen Ankara ile bütünleşen mekânları göstermeleri, Ankara'yı yazınsal bellek mekânı olarak algılamaya başladıklarını göstermektedir.

Öğretmen Adaylarının Edebiyat Müzesine Yönelik Farkındalıklarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının edebiyat müzesi kavramına ilişkin farkındalıklarını belirlemek amacıyla onlara “Sizce edebi-

yat müzesi nedir? Edebiyat müzesine gittiniz mi? Örnek verebilir misiniz?” soruları sorulmuştur. Bir katılımcı dışındaki hiçbir öğrencinin edebiyat müzesine gitmediği belirlenmiştir. Katılımcıların edebiyat müzesine ilişkin çalışmanın başındaki görüşleri incelendiğinde; *bir sanatçının evinin, edebî şahsiyetlerin yaşamlarının geçtiği ya da eserlerini oluşturdukları yerlerin, yazar ve eserlerin tanıtıldığı yerlerin, yazar ve şairlerin özel eşyalarının sergilendiği, yaşamayan yazar ve şairlerin yaşatılmaya çalışıldıkları yerlerin* edebiyat müzesi olduğu yönünde doğru tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının hiç edebiyat müzesine gitmemesine rağmen akıl yürüterek ulaştıkları tanımlardan bazıları doğru olduğu ancak bazı çıkarımlarının (*Yazının icadından günümüze edebî değer taşıyan ne kadar eser varsa barındıran bir müze geliyor* (K6), *Yazarın ve eserin en iyi yansıtıldığı yerdir* (K16) tam olarak edebiyat müzeleriyle bağdaşmadığı görülmektedir.

Çalışma öncesinde çok sayıda öğrencinin görüş bildirmedeği ancak çalışma sonunda ise tüm katılımcıların edebiyat müzesi kavramı hakkında düşüncelerini ifade ettiği söylenebilir. Bu katılımcılardan bazılarının bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Edebiyat müzesi deyince aklıma edebî şahsiyetlerin edebî eserlerinin sergilendiği yaşamlarının tanıtıldığı mekânlar geliyor (K1). *Şair ve yazarların özelliklerinin, bilinmeyen yönlerinin, özel hayatlarının, şahsi eşyalarının sergilendiği yerlerdir edebiyat müzeleri, bir çeşit edebiyat laboratuvarı* (K9). *Edebiyat müzesi denilince aklıma edebî bir şahsın meydana getirdiği şahıs ve eserlerle ilgili her şeyin saklandığı bir müze geliyor* (K8). *Yazar ve şairlerin eşyalarının ve kitaplarının bulunduğu, onların bizlere tanıtıldığı müzelerdir* (K11).

Çalışma kapsamında edebiyat müzesi konusuna değinilmemiş ve Türkiye içerisindeki farklı örnekler hakkında bilgi verilmemiş olsa da çalışma sonunda katılımcıların edebiyat müzeleri ve edebiyatla ilgili müzeler hakkında araştırma yaptıkları ve çeşitli bilgiler edindikleri görülmüştür.

Çalışma öncesinde örnek verilen edebiyat müzeleri; Sait Faik Müze Evi, Ahmet Hamdi Tanpınar Müze Kütüphanesi, Divan Edebiyatı Müzesi ve Masumiyet Müzesidir. Çalışma sonunda, katılımcıların Ankara'da çalışma yapılan müzeler dışındaki müzeler ile diğer illerdeki edebiyat müzeleri ya da edebiyatla ilgili müzeleri inceledikleri ve bu konuda bilgi edindikleri görülmüştür.

Katılımcıların edebiyatla ilgili olarak çalışma yapılan yerler dışında adını belirttikleri edebiyat müzeleri şu şekildedir: İstanbul-Ahmet Hamdi Tanpınar Müze Kütüphanesi, Adana-Karacaoğlan Müze Kütüphanesi, Kütahya-Evliya Çelebi, Erzurumlu Emrah Müze Kütüphanesi, Diyarbakır -Ahmet Arif Müze Kütüphanesi, Aşıyan Müzesi (Tevfik Fikret), Divan Edebiyatı Müzesi, Yahya Kemal Beyatlı Müzesi, Sait Faik Abasıyanık Müze Evi, Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyat Müzesi, Yazar ve Şair Müzesi (Bursa-Nilüfer), Orhan Kemal Müzesi, Kemal Tahir Evi, Necati Cumalı Müze Evi.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde K9 tarafından edebiyat müzeleri “edebiyat laboratuvarı” olarak betimlenmiş ve edebiyat eğitiminin bu tür ortamlarda yapılması gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar çalışma sürecinde kendi araştırmalarıyla edindikleri bilgilerden hareketle diğer illerdeki edebiyat müzelerine gitmek için de talepte bulunmuş ve gerçekleştirilen müzede edebiyat eğitimi çalışmalarının o müzelerde de sürdürülmesini istediklerini belirtmişler hatta bu konudaki ekonomik problemi çözmek amacıyla üniversitenin BAP (Bilimsel Araştırma Projeleri) gibi olanaklarını araştırmaya başlamışlardır. Söz konusu istek ve isteğe yönelik çözüm önerileri katılımcıların edebiyat müzelerine ilişkin farkındalıklarının geliştiğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının edebiyat müzelerinde gerçekleştirilen etkinlikler sonucunda Ankara'yı yazınsal bellek mekânı olarak algılama durumları değerlendirilmiştir. Katılımcıların Ankara algıları, Ankara çağrışımları, Ankara ile bütünleştirdikleri eser, edebiyatçı ve mekânlara ilişkin görüşlerinden hareketle belirlenmiştir. Çalışma sonunda katılımcıların Ankara'ya ilişkin çağrışım sayılarının arttığı, olumsuz çağrışımlarının yerini daha olumlu çağrışımların aldığı, Ankara'yı çağrıştırdığı belirtilen kişilerin ve mekânların çoğunun edebiyatla ilgili olduğu belirlenmiştir.

Çalışma öncesinde bir katılımcıya *kültürü* çağrıştıran Ankara, çalışma sonunda katılımcıların çoğuna “kültür merkezi” ya da “kültürel miras aktaran” mekân kavramlarını çağrıştırmıştır. Ankara, çalışmanın başında siyaset ile özdeşleştirilmişken çalışma sonunda siyaset sadece bir kez ifade edilmiştir. Çalışma sonunda Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının Ankara algısının “tarih” ve “siyaset” ekseninden “kültür” ve “edebiyat” eksenine doğru evrilmiş olduğu söylenebilir.

Ankara, katılımcılara çalışmanın başında “Timur” gibi tarihi, “Deniz Gezmiş” ve “Yusuf Aslan” gibi siyasi isimleri çağrıştırdırken çalışma sonunda “Nazım Hikmet,” “Necip Fazıl,” “Mehmet Akif,” “Ahmet Arif,” “Hacı Bayram Veli” gibi daha çok edebî isimleri çağrıştırmaya başlamıştır. Bu durum, Ankara'nın katılımcılara yazın insanlarını çağrıştırmaya başladığı sonucuna ulaştırmaktadır.

Öğretmen adayları tarafından Ankara denilince aklara gelen sözcükler çalışma başında “tarih,” “siyaset,” “soğuk” ve “ayaz” olarak belirtilmiştir. Bu bulgu Dursun ve Korkut'un (2017) bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Dursun ve Korkut'un (2017) çalışmasında Ankara denilince öğrencilerin aklına ilk gelen kelimeler “kar” ve “soğuk” olmuş, hemen ardından “üniversite” ve “yurt,” “resmiyet,” “gri” ve “memur” kelimeleri söylenmiştir. Her iki çalışmada da Ankara için benzer sözcükler ifade edilmiştir. Ancak çalışmanın sonunda bu sözcüklerden bazıları yine söylenekle birlikte sıklığı azalmıştır. Ankara çağrışımlarının yerini “mücadele,” “birlik” “bereaberlik,” “sevda,” “özgürlük,” “hayat” gibi daha olumlu çağrışımlar almıştır.

Çalışma başında Ankara denilince aklara gelen sözcükler arasında Anıtkabir, Meclis, Ulus ve Külliye gibi mekân adları bulunmaktadır. Bu bulgu Dursun ve Korkut (2017) ile Dursun, Aydın ve Tekin'in (2016) araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Dursun ve Korkut'un (2017) çalışmasına göre üniversite öğrencilerinin aklına gelen kelimeler Ulus, Kızılay vb. semt isimleri ve başkenttir. Dursun, Aydın ve Tekin'in (2016) çalışmasına göre Ankara ile özdeşleşen Anıtkabir, Atakule, Hacı Bayram, Hamamönü gibi mekânlar öğrenciler tarafından az bilinmektedir. Çalışma sonunda, Ankara çağrışımları arasına Hamamönü, Beypazarı, Ulucanlar Hapishanesi, Ankara Kalesi gibi edebiyat müzelerinin mekânlarının da eklendiği görülmüştür. Bu durum, edebiyat müzelerinde yapılan çalışmaların katılımcıların Ankara çağrışımlarında yazınsal mekânların arttığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında katılımcılara Ankara ile bütünleştirdikleri yazarlar sorulmuştur. Çalışma öncesinde katılımcıların yedi yazar ve şairin adını az sıklıkla söyledikleri, çalışma sonunda ise farklı sıklıklarla 35 yazar ve şairin adını söyledikleri belirlenmiştir. Adı söylenen yazar ve şairlerin genellikle Ankara hakkında yazdıkları metinlerden ve Ankara betimlemelerinden dolayı şehirle ilgileri kurulmuştur. Katılımcılar tarafından adı en sık

söylenen yazar ve şairler Mehmet Akif Ersoy, Orhan Veli, Cemal Süreya, Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Necip Fazıl, Cevat Şakir ve Cahit Zarifoğlu'dur. Belirtilen edebiyatçılar hakkında yapılan canlandırma çalışmalarının söz konusu yazar ve şairlere yönelik farkındalığı artırarak adlarının sık söylenmesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışma öncesinde Ankara ile ilgili toplam yedi eserin adı söylenmiş, çalışma sonunda ise farklı sıklıklarla yirmi eserin adı verilmiştir. Çalışmanın başında ve sonunda da en sık ifade edilen eser İstiklal Marşı'dır. Çalışmanın başında adı Ankara olan ya da konusu Kurtuluş Savaşı olan eser isimleri söylenirken çalışmanın sonunda ise sadece içinde Ankara geçen değil, Ankara'nın bir bölümü (semti, caddesi) geçen ya da bir özelliğiyle Ankara'yı anımsatan eserlerin belirtildiği görülmektedir. Bu durum, katılımcıların Ankara ile ilgili yazar ve eserlere ilişkin bilgi ve farkındalıklarının arttığını göstermektedir. Çalışma sonrasında katılımcıların Murathan Mungan'ın şiirinde yazdığı adresi aradıkları, yazarların eserlerinde anlattıkları yerlere gittikleri öğrenilmiştir. Bu durum, yapılan çalışmanın katılımcıların Ankara'ya ilişkin farkındalığını arttığı, onları Ankara'yı keşfetmeleri konusunda teşvik ettiğini göstermektedir.

Katılımcıların çoğu çalışma kapsamında gidilen altı farklı müzeyi Ankara ile bütünleştirdikleri edebî mekân olarak belirtmiştir. Katılımcıları en çok etkileyen mekân Ulucanlar Cezaevi Müzesi olmuş ve katılımcıların çoğu bu müzenin hem Ankara hem de edebiyatla bütünleştiğini söylemiştir. Bu mekânın daha çok beğenilme nedeni, doğal olması ve daha fazla yaşanmışlık aktarması olarak belirtilmiş, diğer müzeler ise daha yapay ve fazla müdahale edilmiş olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre çalışma öncesinde katılımcılar dört edebiyat müzesi ismi belirtmiş, çalışma sonunda tüm katılımcılar Ankara'daki müzelerin yanı sıra edebiyatla ilgili 15 müzenin daha adını söylemişlerdir. Çalışma sonunda katılımcıların edebiyat müzeleri ve edebiyatla ilgili müzeler hakkında araştırma yaptıkları ve bilgi edindikleri belirlenmiştir. Çalışma öncesinde edebiyat müzesinin ne olduğuna ilişkin birkaç katılımcı doğru görüş bildirmiş, diğerleri fikir beyan etmemiştir. Katılımcılardan birinin çalışma sonunda edebiyat müzelerini "edebiyat laboratuvarı" olarak betimlemesi, bir diğerinin diğer illerdeki edebiyat müzelerine gitmek için de talepte bulunması ve grubun bu konudaki ekonomik problemi

çözmek amacıyla üniversitenin BAP gibi olanaklarını araştırmaya başlaması katılımcıların edebiyat müzelerine ilişkin farkındalıklarının ve duyarlılıklarının geliştiğini göstermektedir. Atagök (1982), müzelerin ilk oluştuğu yıllarda başlıca amaçlarının geçmişi toplama, koruma, belgeleme ve sergilemek olduğunu belirtir. Daha sonraları bu amaçların, toplumun öğrenim ve eğitiminin gelişmesi, estetik olgusunun yerleşmesi, yaşanan anın, geçmişin ve giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişmelerin yönlendirilmesi ve halkın eğlenirken gelişmesi ve zamanını değerlendirmesi biçimine dönüştüğünü, müzelerin bu işleviyle toplumu eğiten, eğitim kurumları olarak bir nitelik kazandığını vurgular (Atagök, 1982, s.1). Atagök'un bu görüşleri araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Bütün bu değişimler bizlere öğrenme ortamlarının yalnızca okullar olmadığını göstermektedir. Edebiyat eğitimi elbette okulların yanında müzelerde ve içeriğini kendisinin oluşturduğu edebiyat müzelerinde de gerçekleştirilebilir. Edebiyat eğitimi, yazınsal bellek mekânları olma yönüyle edebiyat müzelerini, müze eğitimi, Ankara'yı, yaratıcı drama yöntemini ve edebiyat turizmini disiplinler arası bir anlayışta buluşturabilmektedir.

Edebiyat müzelerinde yapılacak edebiyat eğitimleri, kültürel ve sanatsal eğitimlere katkıda bulunarak yakın çevrenin ve içinde yaşanan kentin daha iyi tanınmasını, doğru algılanmasını sağlar. Bu nedenle edebiyat müzeleri edebiyat eğitimcilerinin başlıca eğitim ortamlarından birini oluşturur. Edebiyat müzeleri çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin okul dışı ortamlarda edebiyat eğitimi almalarının da önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak Ankara'daki edebiyat müzelerinde gerçekleştirilen etkinliklerin Ankara'nın yazınsal bellek mekânı olarak algılanmasına doğrudan katkısı bulunmaktadır. Bir kentin yazınsal belleği, o kentte bulunan edebiyat müzeleri ve yaratıcı drama gibi etkileşimli yöntemlerle daha etkili aktarılabilir ve kentin yazınsal kültürüne ilişkin kolektif bir bilinç oluşturulabilir. Bu nedenle Ankara'da daha fazla edebiyat müzesi, şair ve yazar evi gibi yazınsal mekânlar açılmalıdır. Çünkü edebiyat eğitimi, başta edebiyat müzeleri olmak üzere içinde edebiyatın en küçük unsurunun olduğu her mekânda gerçekleştirilebilir.

Edebiyat öğretmeni adayları tarafından çalışma yapılan Ankara'daki her edebiyat müzesi ve müzede edebiyat-

çılara ait sergilenen nesnelere Ankara'nın bilinen kimliğinin yanı sıra bir edebiyat şehri olarak tanınmasına ve yeni nesillere aktarılmasına katkı sağlayabilir. Bu nedenle bu tür uygulama örneklerinin Ankara'daki orta öğretim kurumlarında görev yapan Türk dili ve edebiyatı öğretmenleriyle paylaşarak Ankara edebiyat müzelerinin okul dışı öğrenme ortamları olarak edebiyat eğitimi sürecinde kullanılması sağlanabilir.

Bu tür çalışmalar yalnızca Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarıyla değil, edebiyat öğretmenleriyle de gerçekleştirilerek Ankara'nın bir yazınsal bellek mekânı olduğuna yönelik farkındalık çalışmaları yapılabilir. Benzer bir çalışma Ankara'da Türk dili ve edebiyatı öğrenimlerini tamamlamış ve başka şehirlerde yaşayan öğretmenlerin Ankara'ya ilişkin algılarına yönelik olarak da yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir.

Ankara, edebiyat eğitimi ve yaratıcı drama odaklı çalışmalar özellikle Ankara'da öğrenim görmekte olan farklı üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilebilir. Ankara edebiyat müzelerinde özellikle Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarıyla yaşayan edebiyatçıların buluşması sağlanarak yaşantıya dayalı öğrenme etkinlikleri gerçekleştirilebilir.

Ankara'nın yazınsal belleğini geliştirmek için Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlerle yapacağı çalışmalar Ankara edebiyat müzelerinde uygulanabilir. Bu uygulamalarda yaratıcı drama, anlatı tiyatrosu, masal ve öykü anlatımı, yaratıcı yazma gibi etkileşimli yöntem ve teknikler kullanılabilir.

Ankara edebiyat müzeleri, edebî miras turizmi için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle edebiyat müzelerinin kullanımı özendirilmeli ve edebiyat öğretiminde kullanımına ilişkin örnek çalışmalar oluşturulmalıdır.

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 17-29.

Atagök, T. (1982). *Çağdaş müzecilik kavramı doğrultusunda Türk sanat müzelerinin kültürel etkinliklerinin saptanması*. Yeterlilik tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baxter, S. ve Grimes, A. (2019). *Literary places* (Inspired Traveller's Guides). White Lion Publishing

Bellek. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Burgul Adıgüzel, F. (2017). Edebiyat müzeleri ve müzede edebiyat eğitimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 46(214), 85-104.

Demiryürek, M. (2018). *Çorum'da edebiyat, edebiyatta Çorum*. Çorum: Hazar Yayınları.

Dural Tasouji, C. (2013). Bir hafıza mekânı olarak müze: Ankara Etnografya Müzesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 129-143.

Dursun, İ ve Korkut, C. (2017). Ankara'da okuyan üniversite öğrencilerinin Ankara algısı. M.A. Kireççi ve D. Çağlar (Ed.). *Ankara özelinde kentleşme, kimlik ve göç* içinde (ss. 111-132). Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi.

Dursun, İ., Aydın, R. ve Tekin H. (2016). Üniversite öğrencilerinin şehir ve güvenlik algısı: Ankara örneği. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 18(2), 20-37.

Hooper-Greenhill, E. (1999) *Müze ve galeri eğitimi*. (Çev.: E. Gülkapçı, B. Onur (Ed.)). Ankara: Ankara Üniversitesi ÇOKAUM Yayınları.

ICOM International Committee for Literary Museums (ICLM), (2010). *What is a literary museum?* <http://network.icom.museum/iclm/what-we-do/what-is-a-literary-museum/> adresinden erişildi.

Keskin, N. (2014). Kentlerde yeni bellek mekânları: kent müzeleri. *CIU Folklor/edebiyat*, 20(79), 25-39.

Kırpık, G., Erdoğan, A., Kılıcı, H., Çam, A. (2015). *Şehri-i Kadim Ankara*. C3. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yay.

Kurtoğlu, M. (2015). Mehmet Âkif Ersoy Kültür Evi. *Vakıflar Dergisi*, 44, 131-144.

Kreitner, R. (2019). *Booked: A traveler's guide to literary locations around the world*. New York: Black Dog & Leventhal.

Merriam, S. B. (2013) *Nitel araştırma desen ve uygulamalar için rehber* (Çev.: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.

Nora, P. (2006). *Hafıza mekânları*. Ankara: Dost Kitabevi.

Schmidt, S. Mc., Rendon, J. (2017). *Novel destinations: A travel guide to literary landmarks from Jane Austen's Bath to Ernest Hemingway's key west*. Washington D.C.: National Geographic.

Tonga, N. (2019). *Bir edebî muhit olarak Ankara*. Ankara: Çolpan.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.